

บทที่ 4

การบริหารงานพันธบัตรในตลาดแรก

การที่รัฐบาลกู้เงินระยะยาวโดยการออกพันธบัตรจำหน่ายภายในประเทศนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับมอบหมายจากกระทรวงการคลัง ให้เป็นผู้ออกพันธบัตรและจัดจำหน่ายพันธบัตรออกใหม่ให้กับรัฐบาล ถ้าพันธบัตรเงินกู้ พันธบัตรเงินกู้ประเภทดอกเบี้ย และพันธบัตรลงทุน ที่ออกจำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไป ธุรกิจเอกชน สถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์ ไม่สามารถกระจายได้หมด ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้ให้กู้ยืมแหล่งสุดท้ายกับรัฐบาลอาจจะเหมาะสมกว่า และในการจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลในแต่ละปีจะต้องรอประกาศพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยกระทรวงการคลังจะต้องประกาศจำนวนที่จะกู้ อัตราดอกเบี้ย ระยะเวลากู้ เงื่อนไข และวิธีการต่างๆ ในการออกพันธบัตร

1. กฎหมายที่ให้อำนาจในการออกพันธบัตร

1.1 กฎหมายฉบับแรกที่รัฐบาลไทยดำเนินการกู้เงินโดยออกพันธบัตรรัฐบาลจำหน่ายเป็นครั้งแรกในตลาดการเงินยุโรป คือ พระราชกฤษฎีกาพระราชทาน ลงวันที่ 15 มีนาคม ร.ศ. 123 (พ.ศ. 2448) ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระยาสุรียานุวัตร จัดการยืมเงินต่างประเทศเป็นจำนวน 1,000,000 ปอนด์ (นับถือ ญะปะนาระ 2528 : 3) เนื่องจากเงินสดสำรองของรัฐบาลได้ลดต่ำกว่าระดับปลอดภัยที่ผู้เชี่ยวชาญการคลังได้กำหนดไว้ รัฐบาลไทยจึงมอบหมายให้พระยาสุรียานุวัตร เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีส และ Mr. C. Rivett Carruse ตัวแทนการคลังของรัฐบาลไทยในกรุงลอนดอน ร่วมกันเจรจากู้เงินจากตลาดการเงินกรุงลอนดอน 500,000 ปอนด์ และตลาดการเงินกรุงปารีส 50,000 ปอนด์ โดยการออกพันธบัตรจำหน่ายให้กับบุคคลทั่วไป ซึ่งมีธนาคารฮ่องกงลอนดอนและธนาคารอินโดจีนปารีสเป็นผู้จัดการกู้ให้ และต่อมาในปี พ.ศ. 2450 มีพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอีก 1 ฉบับ ลงวันที่ 8 มกราคม ร.ศ. 125 ออกพันธบัตรเงินกู้ยุโรป ค.ศ. 1907 วงเงิน 3 ล้านปอนด์ จัดกู้โดยธนาคารฮ่องกงลอนดอน ธนาคารอินโดจีนปารีส และธนาคารคอยซ์เอเซียติก เบอร์ลิน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้มีพระราชกฤษฎีกาพระราชทาน อีก 2 ฉบับ ลงวันที่ 24 ธันวาคม 2464 และลงวันที่ 15 มีนาคม 2466 ให้กู้เงินโดยออกพันธบัตรจำหน่ายในตลาดการเงินยุโรป วงเงิน 2 ล้านปอนด์ และ 3 ล้านปอนด์ โดยจัดการกู้โดยธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ และจัดการกู้โดยธนาคารชาร์เตอร์ และธนาคารแนชั่นแนลโบรธินเซียล ตามลำดับ

1.2 ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลไทยโดยพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนแรกของไทย มีนโยบายที่จะกู้เงินจากภายในประเทศเป็นครั้งแรก จึงได้ประกาศพระราชบัญญัติจัดการกู้เงินภายในประเทศ พ.ศ. 2476 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ด้วยการออกพันธบัตรเงินกู้ภายในประเทศ พ.ศ. 2476 วงเงิน 10 ล้านบาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 4.5 ต่อปี อายุ 10 ปี และอีก 2 ปีต่อมา ในรัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันตมหิตล รัฐบาลในสมัยนั้นได้ออกพระราชกำหนดแปลงเงินกู้จ่ายดอกเบี้ยร้อยละหก พ.ศ. 2478 และกฎกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 12 มกราคม 2478 เพื่อออกพันธบัตรเงินกู้ Conversion 4% Loan 1963 (พ.ศ. 2479) เพื่อขอแปลงหนี้เดิม คือ พันธบัตรเงินกู้ยุโรป ค.ศ. 1924 (พ.ศ. 2467) จากอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 เป็นอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 4 โดยให้ผู้ถือพันธบัตรฉบับเดิม (พ.ศ. 2467) 96 ปอนด์ แปลงเป็นพันธบัตรใหม่ได้ 100 ปอนด์ ซึ่งมีชนิดราคาต่าง ๆ 4 แบบ คือ 50, 100, 500 และ 1,000 ปอนด์ รวมยอดเงินค้างชำระในขณะนั้น (14 มกราคม 2479) จำนวน 2,340,000 ปอนด์

หลังจากการกู้เงินเมื่อ พ.ศ. 2467 รัฐบาลไทยก็มีได้กู้เงินโดยการออกพันธบัตรจำหน่ายในต่างประเทศอีกเลย จนกระทั่งปี 2487 คือ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงแล้ว รัฐบาลจึงได้ทำสัญญากู้เงินโดยตรงจากรัฐบาลต่างประเทศ และจากองค์การระหว่างประเทศ โดยการออกพระราชบัญญัติให้อำนาจในการกู้เป็นคราวๆ ไป สำหรับการกู้ภายในประเทศโดยการออกพันธบัตรจำหน่ายนั้น ได้มีการตราพระราชบัญญัติกู้เงินอีกหลายฉบับ ด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ กัน เช่น เพื่อนำไปให้สหกรณ์ องค์การสาธารณะ หรือผู้ประกอบการอุตสาหกรรม กู้ไปลงทุนหรือเพื่อให้เทศบาลนำไปบำรุงท้องที่ และบางครั้งก็เป็นการบังคับกู้เพื่อแก้ไขภาวะเงินเฟ้อหรือเพื่อชดเชยเงินคงคลัง เช่น การกู้ตามพระราชบัญญัติเงินกู้ในประเทศ พ.ศ. 2485 มาตรา 3 (ค) กำหนดให้รัฐบาลกู้เงินในประเทศไม่เกิน 30 ล้านบาท เพื่อชดเชยเงินคงคลังที่

ต้องจ่ายเพื่อประโยชน์แก่ชาติตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ ซึ่งเรียกว่า "เงินกู้เพื่อชาติ พ.ศ. 2485" ระยะเวลาได้ถอน 10 ปี และกำหนดให้ผู้ถือพันธบัตรเลือกรับชำระการได้ถอนต้นเงินกู้เป็นทองคำแทนเงินตราตามราคาที่กำหนดไว้

1.3 โดยที่การกู้เงินระยะเวลาสั้นและดอกเบี้ยต่ำ จะมีความคล่องตัวกว่าการออกพันธบัตรและรัฐบาลมีความจำเป็นต้องใช้เงินเพียงระยะเวลาสั้นๆ ดังนั้น ในวันที่ 9 กันยายน 2487 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติตัวเงินค้ำ พุทธศักราช 2487 ซึ่งในมาตรา 3 ได้ให้อำนาจรัฐบาลสามารถกู้เงินโดยวิธีออกตัวเงินค้ำ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีอำนาจกู้เงินนั้นทั้งหมดหรือแค่บางส่วน โดยออกตัวเงินค้ำในวันและตามวิธีการ ข้อยกหนด และเงื่อนไข ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา นอกจากนี้ ในมาตรา 9 ยังได้กำหนดไว้ว่า เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเห็นสมควร จะมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยออกและจัดการตัวเงินค้ำก็ได้ และอาจจ่ายเงินให้แก่ธนาคารเป็นค่าใช้จ่ายในการนั้นได้ตามแต่จะตกลงกัน และไม่ห้ามการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเข้าซื้อซื้อตัวเงินค้ำเพื่อธนาคารเอง

การที่มีกฎหมายว่าด้วยการออกตัวเงินค้ำและการใช้เงินตามตัวเงินค้ำในครั้ง นี้ ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในขณะที่รายได้เหลื่อมล้ำกับรายจ่ายเป็นครั้งคราว การออกตัวเงินค้ำครั้งแรกเริ่มในปีงบประมาณ พ.ศ. 2487 จำนวน 50 ล้านบาท โดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติตัวเงินค้ำ พ.ศ. 2487 และพระราชบัญญัติกู้เงินในประเทศ พ.ศ. 2483 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, การกู้เงินของรัฐบาลไทย 2519 : 9) มีกำหนดอายุ 4 เดือน กระทรวงการคลังให้ดอกเบี้ยในอัตราไม่เกินร้อยละ 2 ต่อปี และเพิ่มเป็นร้อยละ 3 และร้อยละ 3.5 ต่อปี ในปี พ.ศ. 2501 และ พ.ศ. 2503 ตามลำดับ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าการกู้ระยะยาวโดยการออกพันธบัตรเงินกู้

ต่อมาในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2488 ได้มีการเปิดจำหน่ายพันธบัตรออมทรัพย์ (พ.ศ. 2488-2489) ตามพระราชกำหนดพันธบัตรออมทรัพย์ในภาวะคับขัน พ.ศ. 2488 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการบังคับกู้แก้ไขภาวะเงินเฟ้อ เพื่อเรียกคืนธนบัตรออกใช้ราคาฉบับละ 1,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี อายุ 1 ปี ในราคาหน่วยละ 1,000 บาท กู้ได้ทั้งสิ้น 249,455,000 ล้านบาท พระราชกำหนดฉบับนี้มีลักษณะเป็นการบังคับเพื่อกันธนบัตรชนิดราคา 1,000 บาท ออกจากระบบการเงิน มากกว่าเป็นการกู้เงินที่ผู้ออมมีความยินยอมลงทุนในตราสารที่เป็นหลักทรัพย์รัฐบาล (พิธีรัฐ ลีอักษรรม 2528 : 330)

1.4 ในช่วงปี พ.ศ. 2489-2502 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงให้ อำนางในการกู้เป็นคราวๆ ไป เพื่อชดเชยการขาดดุลงบประมาณ และเพื่อบูรณะและวิวัฒนาการ ของประเทศ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2501 จนถึงปัจจุบันการกู้เงินภายในประเทศโดยการออกพันธบัตร จำหน่าย มีวัตถุประสงค์เพื่อชดเชยการขาดดุลของงบประมาณโดยแท้จริง อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา ได้มีการปรับปรุงกฎหมาย เพื่อให้การดำเนินการกู้เงินเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ต้องออกพระราชบัญญัติกู้เงินเป็นคราวๆ ไป และเพื่อให้สามารถควบคุมเพดานการกู้ที่ เหมาะสม โดยมองภาพรวมของการบริหารการคลังมากกว่าการกู้เงินเพื่อดำเนินการเฉพาะ เรื่อง โดยรัฐบาลสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาประเทศในระบบงบประมาณขาดดุล ซึ่งในเรื่องดังกล่าว หน่วยงานด้านงบประมาณจึงมีบทบาทมากในการกำหนดงบประมาณรายได้รายจ่าย ตลอดจนการกู้เงินที่เหมาะสม จึงได้ตราพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 ขึ้น

1.5 นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2503 หลังจากที่มีการใช้พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ 2502 เป็นต้นมา รัฐบาลเริ่มกู้เงินในประเทศด้วยการออกพันธบัตรอย่างเป็นทางการเป็นระบบมากขึ้น โดย รัฐบาลได้ออก "พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503" แก้ไขเพิ่มเติมพระ รชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 ในบางมาตราที่สำคัญเกี่ยวกับการกู้เงิน คือ ในกรณี ที่รายจ่ายตามงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรือตามงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมที่ประกาศใช้แล้วมี จำนวนสูงกว่ารายได้ประเภทงบประมาณ กระทรวงการคลังมีอำนาจกู้เงินมาใช้จ่ายตามความ จำเป็นได้ แต่ในปีหนึ่งๆ จะกู้ได้ไม่เกินร้อยละ 20 ของจำนวนเงินงบประมาณรายจ่ายและงบ งบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการที่ไม่จำเป็นต้องมีการตราพระราชบัญญัติ ให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินต่างหากอีกชั้นหนึ่ง

หลักเกณฑ์การออกพันธบัตรรัฐบาลจำหน่ายซึ่งเป็นการกู้เงินระยะยาวของรัฐบาล เพื่อชดเชยงบประมาณขาดดุลประจำปี ในปัจจุบันรัฐบาลกระทำโดยอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 9 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 แก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2517 ซึ่งบัญญัติว่า

"เมื่อพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรือพระราชบัญญัติงบประมาณ รายจ่ายเพิ่มเติมฯ ชักคืบแล้ว หรือเมื่อมีกรณีที่ต้องฯ ใช้งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณที่ล่วง แล้วไปพลางก่อน ตามมาตรา 16 ถ้ารายจ่ายสูงกว่ารายได้ ให้กระทรวงการคลังมีอำนาจกู้เงิน ได้ตามความจำเป็นแต่กรณีจะเป็นประการใดก็ตาม การกู้เงินตามมาตราฯ นี้ในปีหนึ่งๆ ต้องไม่เกิน

1) ร้อยละยี่สิบของจำนวนเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม หรือของจำนวนเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณที่ล่วงเล้ามาแล้ว แต่แต่กรณีกับอีก

2) ร้อยละแปดสิบของงบประมาณรายจ่ายที่ตั้งไว้สำหรับชำระคืนเงินกู้ การกู้เงินตามวรรคหนึ่ง จะใช้วิธีออกตั๋วเงินคลัง พันธบัตร ตราสารอื่น หรือทำสัญญากู้ก็ได้

การออกตั๋วเงินคลังให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยตั๋วเงินคลัง แต่การออกพันธบัตรหรือตราสารอื่น หรือการทำสัญญากู้ต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีก่อน

การออกพันธบัตรหรือตราสารอื่น ให้กระทรวงการคลังประกาศจำนวนเงินที่จะกู้ อัตราดอกเบี้ย ระยะเวลา กู้ เงื่อนไข และวิธีการต่างๆ ในการออกพันธบัตรหรือตราสารนั้น ในกรณีทำสัญญากู้ ให้กระทรวงการคลังประกาศจำนวนเงินที่ได้กู้ ผู้ให้กู้ อัตราดอกเบี้ย ระยะเวลา และสาระสำคัญอื่นๆ ในสัญญาข้อนั้น

ประกาศกระทรวงการคลังตามความในวรรคสี่ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา"

2. ขั้นตอนของการกู้เงินภายในประเทศ

สำหรับการดำเนินการเกี่ยวกับเงินกู้ภายในประเทศนั้น ในทางปฏิบัติมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ (บัณฑิต บุญยะปานะ 2528 : 21-25)

2.1 การพิจารณากำหนดวงเงินกู้ประจำปี ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรกซึ่งจะต้องทำพร้อมกับการตั้งประมาณการรายได้และงบประมาณรายจ่ายประจำปี ในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคมของทุกปีจะมีการพิจารณาร่วมกันระหว่าง กระทรวงการคลัง (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง และกรมบัญชีกลาง) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานงบประมาณ เพื่อกำหนดเพดาน (Ceiling) ด้านรายได้ รายจ่าย และวงเงินกู้ภายในประเทศที่เป็นไปได้ เหมาะสมกับสภาวะเศรษฐกิจและฐานะการเงินของรัฐบาลในปัจจุบันและอนาคต โดยวงเงินดังกล่าวในที่สุดจะนำเสนอรัฐสภารับหลักการ

2.2 เมื่อรัฐสภารับหลักการและพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีประกาศใช้ในการดำเนินการกู้เงินตามวงเงินที่กำหนดนั้น กระทรวงการคลังจะต้อง

ก. นำเสนอขออนุมัติคณะรัฐมนตรีให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินภายในวงเงิน และอัตราดอกเบี้ยที่กำหนด ส่วนเงื่อนไขระยะเวลาและวิธีการกู้เงินคณะรัฐมนตรีมอบให้ เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการ

ข. วงเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามข้อ ก. นั้นเป็นวงเงินที่จะต้องดำเนินการกู้ทั้งปี ในทางปฏิบัติเพื่อให้การกู้เงินในระหว่างปีเป็นไปโดยเหมาะสม จำเป็นที่จะต้องวางแผนการกู้เงินระหว่างปี การวางแผนกู้เงินมี 2 ขั้นตอน คือ

(1) การวางแผนกู้เงินรายเดือนล่วงหน้าตลอด 12 เดือน เพื่อให้เห็นภาพรวมแผนปฏิบัติการกู้เงินในแต่ละเดือน การวางแผนในขั้นนี้จะพิจารณาถึงรายรับ รายจ่าย แต่ละเดือนปริมาณเงินในภาคเอกชน ธนาคารพาณิชย์ และธนาคารออมสินที่จะระดมมาให้รัฐบาลกู้ได้ และที่สำคัญที่สุดคือ การพยากรณ์การรับ-จ่ายเงินนอกงบประมาณที่มีผลกระทบต่อ การเพิ่มหรือลดแผนการกู้เงิน

(2) พิจารณาวางแผนกู้เงินเป็นรายเดือน เพื่อตัดสินใจออกประกาศกระทรวงการคลังเพื่อออกพันธบัตร ตัวเงินคลัง หรือตัวสัญญาใช้เงิน ในขั้นตอนนี้จะมีคณะทำงานกู้เงินซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ คือ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานประมาณ และกรมบัญชีกลาง การวางแผนในขั้นตอนนี้เป็นการวางแผนปฏิบัติการ โดยจะมีการประชุมกันเพื่อดำเนินการกู้เงินในเดือนถัดไป ตลอดจนพิจารณาถึงตราสารที่จะออกในแต่ละประเภท ในกรณีที่เป็นการกู้เงินโดยวิธีออกพันธบัตร เพื่อให้มีพันธบัตรออกวางจำหน่ายที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง คณะทำงานฯ จะพิจารณาให้กระทรวงการคลังประกาศจำหน่ายเป็นรุ่นๆ ไป และหากในช่วงใดมีรายรับจากการจำหน่ายพันธบัตรหรือได้รับจากธนาคารออมสินมาก คณะทำงานฯ ก็จะพิจารณาลดการกู้เงินระยะสั้นจากการออกตัวเงินคลัง ฉะนั้นตัวเงินคลังจึงเป็นเครื่องมือกู้เงินระยะสั้นที่นอกจากจะใช้ในการบริหารการขาดแคลนเงินสดในระยะสั้นแล้ว ยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการลดวงเงินกู้ในส่วนที่ได้รับมาเกินความจำเป็นเนื่องจากเกิดสภาพคล่องในตลาด

2.3 การดำเนินการกู้เงิน ขั้นตอนการดำเนินการประกอบด้วย 2 ขั้นตอนเช่นกัน คือ

ก. กระทรวงการคลัง (กรมบัญชีกลาง) ดำเนินการออกประกาศกระทรวงการคลังในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 9 ทวิ และพระราชบัญญัติตัวเงินคลัง พ.ศ. 2487 ซึ่งตราสารต่างๆ คือ ตัวเงินคลัง ตัวสัญญาใช้เงิน และพันธบัตร

ข. เมื่อได้มีการออกประกาศกระทรวงการคลังในเรื่องการกู้เงินแล้ว การดำเนินการจำหน่ายพันธบัตรและตั๋วเงินคลังนั้น กระทรวงการคลังมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินการ

สำหรับการกู้เงินจากธนาคารออมสินนั้น แต่เดิมธนาคารออมสินจะให้กู้โดยการซื้อพันธบัตรรัฐบาลมาถือไว้ ซึ่งในกรณีนี้ทำให้กระทรวงการคลังต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการออกพันธบัตรให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทยในกรณีของธนาคารออมสินด้วย ดังนั้น เพื่อเป็นการลดรายจ่ายค่าธรรมเนียมดังกล่าว กระทรวงการคลังจึงเปลี่ยนแปลงวิธีการโดยออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้แทน

3. ชนิดของตราสาร ที่ใช้ในการกู้เงินภายในประเทศของรัฐบาล

ประเภทของเงินกู้ การกู้เงินภายในประเทศของรัฐบาลอาจจำแนกตามระยะเวลาชำระคืน ดังนี้

- (1) หนี้ระยะสั้น ได้แก่หนี้ที่มีกำหนดส่งใช้คืนเงินไม่เกิน 1 ปี
- (2) หนี้ระยะปานกลาง ได้แก่หนี้ที่มีกำหนดส่งใช้คืนเงินไม่เกิน 5 ปี
- (3) หนี้ระยะยาว ได้แก่หนี้ที่มีกำหนดระยะเวลาส่งใช้คืนเงินตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

ตราสารที่ใช้ในการกู้เงินของรัฐบาล นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีตราสารที่รัฐบาลออกในการกู้เงินภายในประเทศ สรุปได้ดังนี้

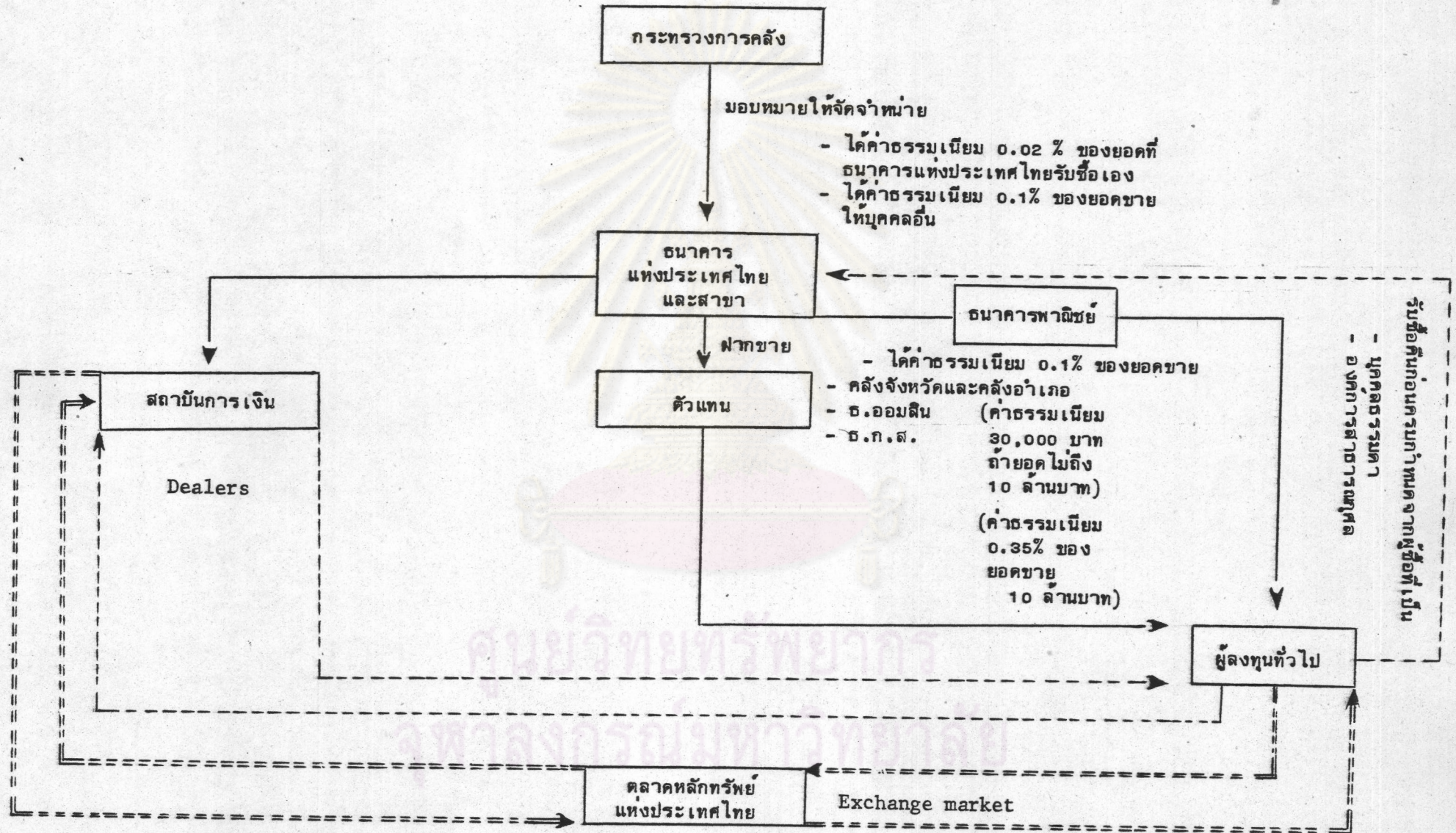
(1) การเบิกเกินบัญชีจากธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นการกู้เงินระยะสั้น ซึ่งกระทรวงการคลังอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติงบประมาณปี พ.ศ. 2495 ที่ให้อำนาจกระทรวงการคลังเบิกเกินบัญชีได้เป็นคราวๆ จากธนาคารแห่งประเทศไทย วัตถุประสงค์ก็เพื่อแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าในระยะที่รายได้เข้าสู่คลังน้อยกว่ารายจ่าย แต่โดยที่การคลังของรัฐบาลขาดดุลติดต่อกันมาทุกปี ทำให้ยอดเบิกเกินบัญชีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผิดหลักการบริหารการเงินที่ดี ดังนั้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2505 กระทรวงการคลังได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้นำเงินจากบัญชีเพื่อจัดเสถียรภาพเงินตราที่รัฐบาลสะสมไว้มาชำระส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลงเป็นพันธบัตรเงินกู้ระยะยาวในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อปี จึงเป็นอันว่าหนี้เบิกเกินบัญชีจากธนาคารแห่งประเทศไทยหมดสิ้นและรัฐบาลก็ได้ยกเลิกวิธีการดังกล่าว

(2) การออกตั๋วเงินคลัง เป็นการกู้เงินระยะสั้น ซึ่งแต่เดิมนั้นมีวัตถุประสงค์เพียงแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในขณะที่รายได้เหลื่อมล้ำกับรายจ่ายเป็นครั้งคราว แต่ในปัจจุบันได้ให้ตั๋วเงินคลังเป็นเครื่องมือในการบริหารเงินกู้ระยะยาวด้วย การออกตั๋วเงินคลังเริ่มในปีงบประมาณ พ.ศ. 2488 จำนวน 50 ล้านบาท โดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติตั๋วเงินคลัง พ.ศ. 2487 และพระราชบัญญัติกู้เงินในประเทศ พ.ศ. 2487 อายุของตั๋วเงินคลังประมาณ 4-5 เดือน อัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าการกู้ระยะยาว ปัจจุบันตั๋วเงินคลังมีอายุตั้งแต่ 3 วัน - 180 วัน อัตราดอกเบี้ยประมาณร้อยละ 9-10 วงเงินตั๋วเงินคลังที่ใช้หมุนเวียนเพื่อแก้ปัญหาสภาพคล่อง 12,000 ล้านบาท

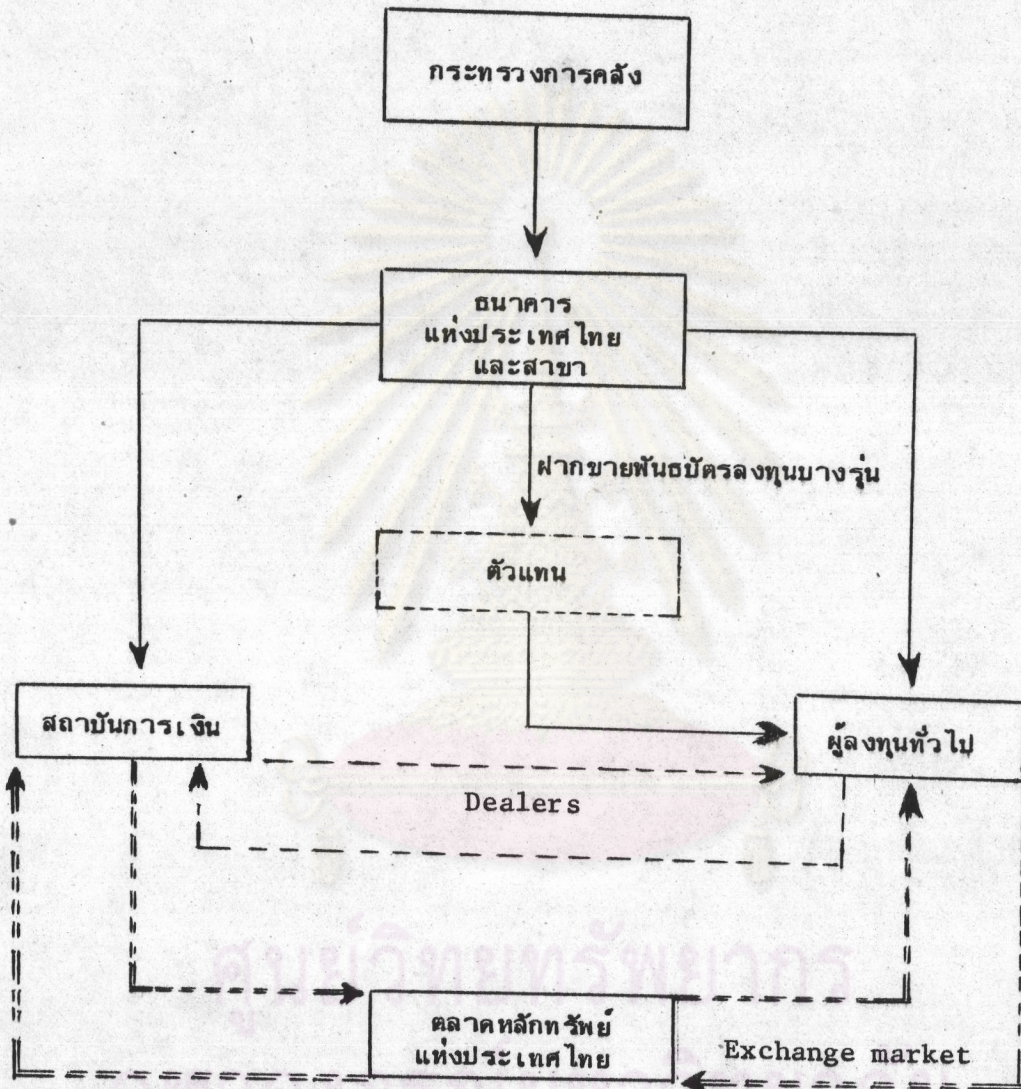
(3) การออกตั๋วสัญญาใช้เงิน เป็นตราสารที่ออกสำหรับการกู้เงินจากธนาคารออมสิน อายุของตราสาร 10 ปี สำหรับอัตราดอกเบี้ยนั้นแต่เดิมกำหนดขึ้นโดยพิจารณาจากกำไรของธนาคารออมสินต้องไม่เกิน 200-250 ล้านบาทในแต่ละปี (ธนาคารออมสินเป็นแหล่งระดมเงินกู้ให้รัฐบาล รายได้ของธนาคารฯ ส่วนใหญ่จึงมาจากดอกเบี้ยที่รัฐบาลจ่ายให้) ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราดอกเบี้ยจากเดิมเป็นร้อยละของเงินฝากประจำ 12 เดือนบวก 1.25 ทั้งนี้เพื่อให้ธนาคารสามารถแสดงผลการดำเนินงานตามความเป็นจริง ในขณะที่เดียวกันก็จะพิจารณาให้มีการดำเนินการเกี่ยวกับกำไรสะสมของธนาคารฯ เพื่อมิให้มีผลสะท้อนกลับมาให้รัฐบาลกู้และเป็นการระดมเงินกู้รอบต่อๆ ไปอีก

(4) การออกพันธบัตร แต่เดิมนั้นการออกพันธบัตรจะเป็นการกู้ระยะยาว ซึ่งอาจแบ่งตามลักษณะผู้ให้กู้ 2 ประเภท คือ การออกพันธบัตรเพื่อกู้เงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยโดยตรง วัตถุประสงค์เพื่อใช้จ่ายเฉพาะโครงการ อายุตั้งแต่ 20-50 ปี และการออกพันธบัตรเพื่อกู้เงินจากบุคคลทั่วไป วัตถุประสงค์เพื่อชดเชยการขาดดุลตามงบประมาณรายจ่ายประจำปี ในการจำหน่ายพันธบัตรนี้ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงให้มีพันธบัตรหลายประเภทคือ พันธบัตรลงทุน อายุ 10 ปี เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ซื้อ เนื่องจากนับตั้งแต่ปี 2505 ได้มีการตราพระราชบัญญัติให้ธนาคารพาณิชย์สามารถถือพันธบัตรที่จะใช้ดำรงเงินสดสำรองหรือกองทุน และต่อมาในปี 2513 ก็ได้มีการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องถือหลักทรัพย์รัฐบาลเป็นสัดส่วนร้อยละ 15 ปัจจุบันร้อยละ 16 ของยอดเงินฝาก เพื่อเป็นเงื่อนไขการเปิดสาขา เท่ากับเป็นการแบ่งเบาภาระการให้กู้จากธนาคารแห่งประเทศไทยไปสู่ธนาคารพาณิชย์ พันธบัตรทั่วไปอายุ 5 ปี และพันธบัตรชนิดทบดอกเบี้ย ในด้านอัตราดอกเบี้ยก็ได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับภาวะอัตราดอกเบี้ยในตลาด และภาระของรัฐบาล นอกจากนี้ก็ได้มีการปรับปรุงการจำหน่ายพันธบัตรให้มีความคล่องตัวและจูงใจมากขึ้น

แผนภูมิ ๑ การจำหน่ายพันธบัตรเงินกู้

แผนภูมิ 10 การจำหน่ายพันธบัตรลงทุน

โดยให้มีการรับซื้อคืนพันธบัตร ตลอดจนให้มีการยกเว้นภาษีเงินได้ดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล ให้สามารถโอนกรรมสิทธิ์พันธบัตรรัฐบาล ตลอดจนทำการไถ่ถอนก่อนกำหนด และมีการออกพันธบัตรรุ่นพิเศษเฉพาะเรื่อง เป็นครั้งคราว เช่น พันธบัตรพิเศษเพื่อสมทบมูลภัณฑ์กันชนayang พันธบัตรพิเศษเพื่อส่งเสริมการลงทุนชาวต่างประเทศ เป็นต้น พันธบัตรเหล่านี้จำหน่ายเฉพาะผู้เกี่ยวข้อง มีอายุยาว และอัตราดอกเบี้ยต่ำ

4. ผู้ซื้อพันธบัตร

ในการจัดสรรวงเงินพันธบัตรที่จะจำหน่ายให้แก่ผู้ซื้อประเภทต่างๆ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะพิจารณาจากเป้าหมายการขาดดุลเงินสดของรัฐบาล และดูความสามารถของผู้ซื้อแต่ละประเภทดังนี้

1. ธนาคารพาณิชย์ จะพิจารณาการระซื้อตามเงื่อนไขการเปิดสาขาในอัตราร้อยละ 16 เป็นสำคัญ ซึ่งในระยะที่ผ่านมาธนาคารพาณิชย์ซื้อพันธบัตรตามเงื่อนไขนี้ค่อนข้างมาก
2. เอกชนอื่นๆ จะพิจารณาประมาณการตามแนวโน้มการซื้อพันธบัตรในปีที่ผ่านมา
3. วงเงินกู้ส่วนที่เหลือธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับซื้อเอง
4. ธนาคารออมสิน เดิมเคยซื้อพันธบัตรแต่ได้เปลี่ยนเป็นซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินแทน เพื่อประหยัดค่าธรรมเนียมการจัดการเงินกู้ตั้งที่กล่าวแล้ว จะรับภาระตามความสามารถในการระดมเงินฝาก และตามความสมัครใจจากการติดต่อสอบถามโดยตรงจากธนาคารออมสิน

การจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาล โดยปกติธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นตลาดแรกที่จัดจำหน่ายให้กับผู้ซื้อที่เป็นประชาชนโดยทั่วไป ที่สนใจในการลงทุนในพันธบัตร เพราะธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับซื้อคืนพันธบัตรประเภทดังกล่าว จากประชาชนและนิติบุคคลที่ซื้อเพื่อสาธารณกุศล เพื่อให้การจำหน่ายพันธบัตรมีความคล่องตัว แต่จะไม่รับซื้อคืนพันธบัตรประเภทลงทุน ซึ่งผู้ซื้อส่วนใหญ่คือสถาบันการเงินต่างๆ เพราะพันธบัตรลงทุนนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีนโยบายจำกัดตลาดให้เฉพาะสถาบันการเงินซื้อพันธบัตรประเภทนี้ได้เท่านั้น หากทำให้สามารถซื้อพันธบัตรประเภทเงินกู้ ซึ่งมีไว้สำหรับจำหน่ายให้แก่ผู้ออมรายย่อย คือประชาชนทั่วไปแล้ว สถาบันการเงินจะแย่งตลาดของประชาชนทั่วไป เนื่องจากอำนาจซื้อของกลุ่มสถาบันการเงินที่ต้องการพันธบัตรเงินกู้ซึ่งมีอายุสั้นเพียง 5 ปีมีมากกว่า ซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาตลาดทุนของพันธบัตร

5. การดำเนินการจัดจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

โดยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับมอบหมายจากกระทรวงการคลัง ให้ทำหน้าที่จัดจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาล จ่ายดอกเบี้ยและได้ถอนต้นเงินพันธบัตรที่ครบอายุ ตลอดจนงานในหน้าที่นายทะเบียนกรมสิทธิพันธบัตรรัฐบาล ในการนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับค่าธรรมเนียมในการดำเนินงานดังกล่าว จากกระทรวงการคลัง ในอัตราร้อยละ 0.1 ของยอดจำหน่าย ยอดการได้ถอนพันธบัตร และยอดจ่ายดอกเบี้ย (ทุกงวดการจ่ายดอกเบี้ยตลอดอายุของพันธบัตร) แต่สำหรับในส่วนที่ ธพท. เป็นผู้รับซื้อไว้เอง จะได้รับค่าธรรมเนียมในการดำเนินการทุกขั้นตอนในอัตราที่ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 0.02 ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับค่าธรรมเนียมในการจัดการพันธบัตรทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ (ไม่รวมตัวเงินคลัง) ปีละประมาณ 60 ล้านบาท

สำหรับด้านค่าใช้จ่ายการดำเนินงานของ ธพท. นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายในการจัดการพันธบัตรแล้ว ยังมีค่าธรรมเนียมจ่ายแก่ตัวแทนจำหน่ายพันธบัตรที่คลังจังหวัดและอำเภอ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในอัตราค่าธรรมเนียมการจำหน่ายให้กับประชาชน สูงขึ้นเป็นอัตราร้อยละ 0.35 ของยอดที่จำหน่ายได้

ก่อนปี 2505 กระทรวงการคลังเคยจ่ายค่าตอบแทนแก่ตัวแทนจำหน่ายต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการจำหน่ายพันธบัตรแก่ประชาชน แต่ข้อกำหนดนี้ ก็ต้องยกเลิกไปโดยกฎกระทรวง เมื่อปี 2505 เมื่อตัวแทนจำหน่ายพันธบัตร โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ได้ใช้วิธีการหลีกเลี่ยงต่างๆ เพื่อให้ได้ค่าปฏิบัติการซึ่งผิดความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

เมื่อกระทรวงการคลังกำหนดจำนวนเงินที่จะกู้ ชนิดของพันธบัตรที่จะออกขาย พร้อมทั้งกำหนดอัตราดอกเบี้ย และกำหนดเวลาชำระคืนแล้ว ก็จะมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการจัดจำหน่าย ซึ่งจะมีส่วนงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพันธบัตรรัฐบาล (เพ็ญจันทร์ นาคสกุล 2530 : 22) ดังต่อไปนี้

- 1) ส่วนเงินตรา ฝ่ายออกบัตรธนาคาร มีหน้าที่ตรวจรับเงินสดค่าซื้อพันธบัตร
- 2) ส่วนเงินฝาก ฝ่ายเงินฝากและพันธบัตร มีหน้าที่บันทึกบัญชีกระแสรายวันของกระทรวงการคลัง ส่วนราชการ องค์การสาธารณะ และสถาบันการเงินที่เปิดบัญชีไว้กับธนาคารแห่งประเทศไทย
- 3) ส่วนการบัญชี ฝ่ายการบัญชี มีหน้าที่จัดบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการรับเงินค่าจำหน่ายพันธบัตร การโอนเงินค่าจำหน่ายพันธบัตรให้กระทรวงการคลัง การรับเช็คค่าดอกเบี้ยและค่าได้ถอนพันธบัตรจากกระทรวงการคลัง เป็นต้น

4) ส่วนสารบรรณและสื่อสาร ฝ่ายธุรการ มีหน้าที่จัดส่งพันธบัตร ค่าขอรับคืนเงิน ใบแจ้งการไต่ถอนพันธบัตร และเช็คค่าดอกเบียพันธบัตร เป็นต้น

5) ส่วนวิเคราะห์การธนาคารและจัดการตลาดเงิน มีหน้าที่จัดการพันธบัตรที่รับฝาก จากสถาบันการเงิน เพื่อการซื้อขายในตลาดซื้อคืน

6) ส่วนกำกับและวิเคราะห์ธนาคารพาณิชย์ ฝ่ายกำกับและตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ มีหน้าที่ควบคุมการดำรงหลักทรัพย์ของสถาบันการเงิน ให้เป็นไปตามระเบียบคำสั่งของธนาคารแห่งประเทศไทย

7) ส่วนตรวจสอบการปฏิบัติงานและสอบบัญชี ฝ่ายตรวจสอบกิจการภายใน มีหน้าที่ควบคุมดูแลการจัดการพันธบัตร ทั้งในด้านการบัญชีและการบริหารให้เป็นไปตามพิธีปฏิบัติของธนาคารแห่งประเทศไทย

8) ส่วนพันธบัตร เป็นส่วนงานที่อยู่ในฝ่ายเงินฝากและพันธบัตร มีหน้าที่สำคัญในการดำเนินงานจัดการเกี่ยวกับการกู้เงินของรัฐบาลและองค์การสาธารณะ รวมทั้งของธนาคารแห่งประเทศไทย และทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานด้านพันธบัตรทั้งหมด ส่วนพันธบัตรแบ่งส่วนงานออกเป็น 3 หน่วยคือ

(ก) หน่วยจัดจำหน่าย มีหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ และจัดการเกี่ยวกับการจำหน่ายพันธบัตร และตัวเงินคลัง ตลอดจนดำเนินการเกี่ยวกับการจดทะเบียนกรรมสิทธิ์หลักทรัพย์ที่ออกใหม่

(ข) หน่วยบริการพันธบัตร มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการจ่ายเงินและดอกเบีย ตลอดจนการเรียกเก็บค่าใช้จ่าย และค่าธรรมเนียมในการจัดการหลักทรัพย์

(ค) หน่วยทะเบียน มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีและทะเบียนกรรมสิทธิ์ หลักทรัพย์หลังจากการจำหน่ายเสร็จสิ้นแล้ว ดำเนินการเกี่ยวกับการไต่ถอนพันธบัตรและตัวเงินคลัง รวมทั้งรับฝากและเก็บรักษาหลักทรัพย์กับจัดการเก็บผลประโยชน์แห่งหลักทรัพย์ดังกล่าว

อย่างไรก็ดี ในการปรับปรุงระบบการจัดจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลในตลาดแรก จากเดิมที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดจำหน่าย และมีธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และคลังจังหวัดและคลังอำเภอ ช่วยเป็นตัวแทนจำหน่ายร่วมด้วย มาเป็นระบบที่ให้ธนาคารพาณิชย์มีส่วนร่วมในการจำหน่ายตั้งแต่ต้นปี 2531 ได้มีการจัดสรรพันธบัตรให้ธนาคารพาณิชย์รับไปจำหน่ายตามจำนวนที่กำหนดในแต่ละปีงบประมาณ ส่วนบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อให้มีส่วนร่วมในการเป็นตัวแทนจำหน่ายด้วยในอนาคตต่อไป

สำหรับการจัดสรรพันธุ์ตราให้ธนาคารพาณิชย์รับไปจำหน่ายนั้น มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้คือ

1. จัดสรรให้ธนาคารพาณิชย์เป็นงวดๆ ตามความจำเป็นต้องใช้เงินของรัฐบาล เพื่อให้เป็นภาระในการจ่ายดอกเบี้ย
2. มีการกำหนดเพดานขั้นสูงสำหรับจำนวนพันธบัตรที่จะจัดสรรให้แก่ธนาคารพาณิชย์ในแต่ละปีไว้ เพื่อให้เป็นภาระหนักแก่ธนาคารพาณิชย์มากเกินไป และให้ธนาคารพาณิชย์สามารถประเมินภาระของตนไว้ล่วงหน้าพอสมควร
3. จัดสรรให้แก่ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ตามสัดส่วนที่ได้แจ้งขอรับไปจำหน่าย

6. ประเภทพันธบัตรที่ออกจำหน่าย

6.1 พันธบัตรเป็นหลักทรัพยระยะยาวของรัฐบาล ที่มีอายุการไถ่ถอนตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยมีอัตราแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับชนิดและระยะเวลาในการเสนอขายพันธบัตร รัฐบาลโดยธนาคารแห่งประเทศไทยจะออกประกาศให้ประชาชนทราบ ให้ผู้สนใจซื้อได้มีส่วนพันธบัตร ฝ่ายเงินฝากและพันธบัตร ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่และสาขา หรือที่ตัวแทนของธนาคารแห่งประเทศไทย คือ คลังจังหวัดและคลังอำเภอ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการซื้อขายในตลาดแรก พันธบัตรรัฐบาลที่จำหน่ายในปัจจุบันมี 2 ชนิด โดยแยกตามลักษณะรายได้คือ ชนิดจ่ายดอกเบี้ยประจำ กับ ชนิดทบดอกเบี้ย

6.1.1 พันธบัตรชนิดจ่ายดอกเบี้ยประจำ สำหรับผู้ลงทุนที่ต้องการรายได้ประจำจากดอกเบี้ยพันธบัตรที่จ่ายทุกงวดเดือน พันธบัตรนี้ขายในราคาต่ำกว่า 100 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2532 กระทรวงการคลังได้ออกพันธบัตรรัฐบาลรุ่นใหม่ เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2531 ดังนี้

ก. พันธบัตรเงินกู้ชนิดดอกเบี้ยร้อยละ 8 ต่อปี อายุ 5 ปี จำหน่ายราคาหน่วยละ 100 บาท จ่ายดอกเบี้ยปีละสองครั้ง ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ และ 20 สิงหาคม ทุกปี

ข. พันธบัตรลงทุนชนิดอายุสิบปี อัตราดอกเบี้ยสำหรับรุ่นนี้ 8.25 ต่อปี จำหน่ายราคาหน่วยละ 1,000 บาท จ่ายดอกเบี้ยปีละสองครั้ง ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ และ 20 สิงหาคม ทุกปี

6.1.2 พันธบัตรชนิดทบดอกเบี้ยย สำหรับผู้ลงทุนที่ไม่ต้องการได้ดอกเบี้ยยไว้ใช้จ่ายประจำงวด แต่ต้องการสะสมเงินไว้เพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งได้แก่ เงินสะสมพนักงาน เงินทุนเลี้ยงชีพ นอกจากนั้น ยังเหมาะสำหรับผู้ซื้อพันธบัตรเพื่อวางประกันการชำระค่ากระแสไฟฟ้า พันธบัตรนี้ขายในราคาต่ำกว่าไว้ ในปัจจุบันประมาณ พ.ศ.2532 ได้ออกพันธบัตรชนิดทบดอกเบี้ยย อายุ 5 ปี จำนวนราคาหน่วยละ 100 บาท อัตราดอกเบี้ยยร้อยละ 8 ต่อปี จำนวนหกเดือนต่อครั้ง และสะสมเอาไว้ตลอดเวลาโดยไม่มีกาจ่ายเงินค่าดอกเบี้ยยให้ก่อน ในระหว่างวันซื้อจนถึงวันครบกำหนดไถ่ถอน จะได้เงินคืน 148.02 บาท เมื่อครบอายุ 5 ปี

7. วิธีการซื้อพันธบัตรและสิทธิประโยชน์อื่นา

การซื้อพันธบัตร ผู้ซื้อจะซื้อเองหรือให้ผู้อื่นซื้อก็ได้ เพราะพันธบัตรจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ไว้ตามชื่อเจ้าของ พันธบัตรนี้เรียกว่าพันธบัตรจดทะเบียน ถ้าสูญหาย ชำรุด หรือถูกลักขโมย ให้ทำหนังสือแจ้งธนาคาร เพื่อขอให้ออกพันธบัตรใหม่

กรณีผู้ซื้อพันธบัตรที่ประสงค์จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกันและขอจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ร่วมกันว่า "และ/หรือ" นั้น มิได้หมายความว่าคนใดคนหนึ่งจะจัดการพันธบัตรได้ เช่นเดียวกับ การจัดการเงินฝากธนาคาร เนื่องจากพันธบัตรมีลักษณะเป็นสัญญากู้เงินซึ่งกระทรวงการคลังเป็นผู้กู้ ฉะนั้น จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับหนี้ และการจัดการของเจ้าหนี้ร่วมกล่าวคือ

1) บุคคลที่มีชื่อในพันธบัตรคนใดคนหนึ่ง อาจรับชำระดอกเบี้ยยหรือคืนเงินพันธบัตรที่ไถ่ถอนคืนได้ ถ้าเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมคนหนึ่งตายไปก่อนการไถ่ถอน กระทรวงการคลังอาจชำระคืนเงินที่ไถ่ถอนทั้งหมดแก่อีกผู้หนึ่งได้โดยไม่ต้องให้ทายาทของผู้ตายมารับชำระด้วย

2) การจำหน่ายจ่ายโอนพันธบัตรทั้งหมด หรือจำนวนพันธบัตรทั้งหมด บุคคลที่มีชื่อในพันธบัตรผู้เดียวจะกระทำได้ต่อ เมื่อผู้มีชื่อในพันธบัตรคนอื่นา ทุกคนยินยอมด้วย

3) ผู้มีชื่อในพันธบัตรแต่ละคนอาจจำหน่าย หรือจำหน่ายได้แต่เฉพาะส่วนของตนเท่านั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1361)

สำหรับพิธีปฏิบัติ เกี่ยวกับการซื้อพันธบัตรก็คือ ให้ผู้ซื้อกรอกคำเสนอขอซื้อพันธบัตรระบุประเภทพันธบัตรที่ต้องการซื้อ ชื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ ที่อยู่ และเงื่อนไขการรับดอกเบี้ยยโดยชัดเจน การชำระเงินค่าพันธบัตร อาจชำระเป็นเงินสดหรือเช็คก็ได้ ในกรณีที่ชำระด้วยเงินสด หรือเช็ค ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งธนาคารถือ เป็นเสมือนเงินสด พันธบัตรจะลงวันที่เดียวกับวันชำระเงิน

ถ้าชำระด้วยเช็คอื่น ๆ พันธบัตรจะลงวันที่ตามเวลาของการนำเช็คไปหักบัญชี คือ ถ้าเป็นเวลาเช้า ก่อน 11.00 น. พันธบัตรจะลงวันที่ในวันนั้น หลังเวลา 11.00 น. พันธบัตรลงวันที่ในวันทำการถัดไป

7.1 วิธีการรับดอกเบี้ยพันธบัตร

พันธบัตรชนิดจ่ายดอกเบี้ยประจำจะจ่ายปีละ 2 งวดทุกระยะ 6 เดือน เป็นจำนวนเงินงวดละเท่า ๆ กัน ตามเงื่อนไขที่เจ้าของได้แจ้งไว้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กรณีคือ ไปรับเช็คเองที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ให้ส่งเช็คไปยังที่อยู่ หรือให้นำเงินเข้าบัญชีเงินฝากธนาคาร ถ้าหากเกิดปัญหาต่างๆ เช่น การส่งเช็คไม่ถึงผู้รับ เช็คหาย เช็คพ้นกำหนดอายุ ให้ติดต่อส่วนพันธบัตรฝ่ายเงินฝากและพันธบัตร ธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อจัดการแก้ไขได้

หากผู้รับเงินตามเช็คดอกเบี้ยพันธบัตรของธนาคารแห่งประเทศไทย ประสงค์จะให้ผู้อื่นมารับเงินแทนก็ย่อมกระทำได้ โดยการเขียนข้อความมอบฉันทะไว้บนด้านหลังของเช็ค ระบุชื่อผู้รับเงิน พร้อมกับให้ตัวอย่างลายมือชื่อของผู้รับมอบฉันทะไว้ด้วย เมื่อผู้แทนธนาคารซึ่งได้ลายมือชื่อผู้รับเงินด้านหลัง เช็คมอบให้ผู้อื่นมารับนั้น เป็นลายมือชื่อของผู้รับเงินตามที่ระบุไว้ในเช็คจริงก็จ่ายให้ผู้มารับแทนได้ เพื่อประกอบการพิจารณาและตรวจสอบหลักฐานให้ตรวจสอบลายมือชื่อผู้รับเงินตามเช็ค กับบัตรตัวอย่างลายมือชื่อที่มีอยู่และจะขอฉบับตราประจำตัวของผู้รับเงินตามเช็ค และจรรยาละเอียดยุติ ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าได้ยินยอมมอบเช็คให้กับบุคคลที่มาขอรับเงินแทนจริง

ผู้รับเงินตามเช็คจะมอบฉันทะด้วยการพิมพ์ลายนิ้วมือไม่ได้ แม้จะมีพยานลงชื่อรับรองก็ตาม ไม่ถือเป็นการลงลายมือชื่อมอบฉันทะสำหรับกรณีเช็คหรือตัวเงินอย่างอื่น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 วรรค 2) ฉะนั้น ผู้ที่ลงลายมือชื่อไม่ได้จึงต้องมารับเงินด้วยตนเองทุกครั้ง

ในกรณีที่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในพันธบัตรแจ้งเปลี่ยนแปลงที่อยู่ หรือเงื่อนไขในการขอรับดอกเบี้ยจากจังหวัดหนึ่งไปอีกจังหวัดหนึ่ง ธนาคารจะส่งบัตรลายมือชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องคือ เจ้าของกรรมสิทธิ์ และผู้รับดอกเบี้ยพันธบัตร กรณีที่เป็นคนละคน ไปให้ผู้แทนธนาคาร ณ คลังจังหวัดและคลังอำเภอใหม่ เพื่อเป็นหลักฐานในการตรวจสอบเมื่อจะรับดอกเบี้ยพันธบัตรต่อไป

7.2 วิธีการโอนกรรมสิทธิ์ การจำหน่าย และการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขต่างๆ

ในการโอนกรรมสิทธิ์ในพันธบัตรรัฐบาล เพื่อการโอนขาด เพื่อเป็นหลักประกัน หรือ เพื่อดอนหลักประกัน ให้หน้าพันธบัตรไปจดทะเบียนการโอนกรรมสิทธิ์ ตลอดจนการจำหน่ายที่ธนาคารแห่งประเทศไทย โดยเจ้าของพันธบัตรต้องไปด้วยตนเองหรือทำใบมอบอำนาจให้ผู้อื่น

จัดการแทน และผู้รับโอนที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ถ้าไม่มารับโอนเองก็ให้ทำใบมอบอำนาจ เช่น เดียวกัน ในกรณีที่กรรมสิทธิ์ต้องเปลี่ยนแปลงเนื่องด้วยการตาย ผู้จัดการมรดกหรือทายาทต้องทำ ตามระเบียบการขอรับมรดกพันธบัตรที่ธนาคารกำหนด และธนาคารแห่งประเทศไทยจะปิดทะเบียน การโอน ไม่รับจดทะเบียนการโอนกรรมสิทธิ์ก่อนวันจ่ายดอกเบี้ย 30 วัน ทั้งนี้ เพื่อสะดวกในการ เตรียมจ่ายดอกเบี้ยพันธบัตรประจำงวด อนึ่ง ถ้าหากเจ้าของพันธบัตรผู้ขายกรรมสิทธิ์เปลี่ยนแปลงที่อยู่ หรือเงื่อนไขการรับดอกเบี้ย จะต้องมิหนังสือแจ้งให้ธนาคารแห่งประเทศไทยทราบก่อน กำหนดวันจ่ายดอกเบี้ย 30 วันด้วย และให้ลงชื่ออย่างเดียวกับที่เคยให้ไว้ มิฉะนั้นดอกเบี้ยจ่าย จะเป็นไปตามที่แจ้งไว้เดิม

ปัจจุบันการบริการโอนพันธบัตรด้วยระบบงานคอมพิวเตอร์ และธนาคารบางแห่ง เช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ได้ทำความตกลงกับธนาคารแห่งประเทศไทย ให้บริการโอนซื้อขาย พันธบัตร เป็นการชั่วคราว โดยวิธีการฝากพันธบัตรรัฐบาลเพื่อการซื้อขายไว้กับธนาคารแห่ง ประเทศไทย เมื่อมีการซื้อขายพันธบัตรจะมีเอกสารการโอนกรรมสิทธิ์ในพันธบัตรตามปกติ แต่ผู้ซื้อ จะได้รับแค่ "ใบรับพันธบัตรชั่วคราว" แทนการออกพันธบัตรใหม่ทุกครั้ง ในกรณีนี้จะสะดวกและ รวดเร็ว เมื่อมีรายการซื้อขายโอน เปลี่ยนมือมากราย สำหรับธนาคารพาณิชย์อื่นซึ่งโดยมากมัก ต้องการโอนซื้อขายขาด คือ ผู้ซื้อจะได้รับตัวพันธบัตรเป็นหลักทรัพย์ในการลงทุนนั้น อาจมีปัญหา ความล่าช้าในการดำเนินงานออกพันธบัตรด้วยมือ ในระยะต่อไป เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทย เริ่มดำเนินงานด้วยระบบคอมพิวเตอร์แล้วจะสามารถจัดปัญหาต่างๆ ได้ โดยธนาคารพาณิชย์ผู้ โอนซื้อขายพันธบัตรจะต้องส่งเอกสารต่างๆ ให้เร็วขึ้นด้วย

7.2.1 กรรมสิทธิ์ของผู้ซื้อพันธบัตรร่วมกัน

ในกรณีที่ผู้ซื้อพันธบัตรที่ประสงค์จะเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันและจดทะเบียน กรรมสิทธิ์ว่า "และ/หรือ" "หรือ" นั้น มิได้หมายความว่า คนใดคนหนึ่งที่มีชื่อในพันธบัตรจะ จัดการพันธบัตรทุกกรณีได้ เช่นเดียวกับการจัดการเงินที่ฝากไว้กับธนาคารพาณิชย์ เนื่องจาก พันธบัตรมีลักษณะ เป็นสัญญากู้เงิน จึงต้องพิจารณาเป็นลักษณะ เรื่อง "หนี้"

วิธีการที่ธนาคารแห่งประเทศไทย จะช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ซื้อ พันธบัตรร่วมกันเท่าที่กระทำได้โดยมิให้เกิดความเสียหายก็คือ ให้ผู้ซื้อพันธบัตรหลายคนขอ เป็น เจ้าหนี้ร่วมกันซึ่งทำให้กระทรวงการคลังสามารถชำระดอกเบี้ย ชำระต้นเงินพันธบัตรที่ได้ถอนให้

แก่คนใดคนหนึ่งก็ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 298) แม้ในกรณีที่อีกคนหนึ่งจะได้ตายไปก่อนการไต่ถอน และเพื่อให้ได้ผลดังกล่าว ในคำเสนอขอซื้อพันธบัตรจึงกำหนดให้ใช้ดังนี้ ตัวอย่างเช่น

"นาย ก. และ/หรือ นาย ข. (เจ้าหนี้ร่วม)"

ถ้าใช้คำว่า นาย ก. หรือ นาย ข. ก็มีผลตามกฎหมายเช่นเดียวกันกับและ/หรือ แต่เกรงว่าผู้ซื้อจะเข้าใจความหมายผิด คิดว่าคนใดคนหนึ่งจะจัดการกับพันธบัตรทุกอย่างได้

ดังนั้น ผู้ถือกรรมสิทธิ์ในพันธบัตรร่วมกัน และจดทะเบียนกรรมสิทธิ์โดยใช้คำว่า "และ/หรือ" จะมีอำนาจจัดการพันธบัตรได้ดังนี้

1) บุคคลที่มีชื่อในพันธบัตรคนเดียวอาจรับชำระดอกเบี้ยหรือต้นเงินพันธบัตรที่ไต่ถอนได้

2) ถ้าเป็นเรื่องจำหน่าย จ่าย โอน พันธบัตรทั้งหมด หรือจำหน่ายพันธบัตรทั้งหมด บุคคลที่มีชื่อในพันธบัตรผู้เดียวจะกระทำได้อีกเมื่อผู้มีชื่อในพันธบัตรคนอื่น ๆ ทุกคนยินยอมด้วยโดยการมอบอำนาจ

3) ผู้มีชื่อในพันธบัตรแต่ละคน อาจจำหน่ายหรือจำหน่ายได้แต่เฉพาะส่วนของตนเท่านั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1361) ทางด้านธนาคารแห่งประเทศไทยเนื่องจากไม่อาจทราบข้อเท็จจริงว่า แต่ละคนมีส่วนของตนในพันธบัตรเท่าใด จึงถือว่าต่างคนมีส่วนเท่า ๆ กัน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 300)

ถ้าหากผู้ถือกรรมสิทธิ์ในพันธบัตรร่วมกัน ไม่ว่าจะจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ร่วม โดยใช้คำว่า "และ" "และ/หรือ" เมื่อคนหนึ่งถึงแก่กรรม พันธบัตรส่วนของคนนั้นย่อมตกแก่ทายาทหรือผู้รับมรดกตามพินัยกรรม ซึ่งย่อมจะมีสิทธิเรียกร้องขอรับมรดกพันธบัตรส่วนนั้นได้ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า กรรมสิทธิ์ในพันธบัตรทั้งหมดมิได้ตกอยู่กับผู้ที่มีชีวิตอยู่ เว้นแต่จะมีพินัยกรรมยกพันธบัตรส่วนของตน (ผู้ถึงแก่กรรม) ให้ไว้ แต่ในการไต่ถอนต้นเงินพันธบัตร ผู้ที่มีชีวิตอยู่คนเดียวสามารถขอรับคืนต้นเงินจากกระทรวงการคลังได้ เฉพาะกรณีจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ "และ/หรือ" ไว้

กรรมสิทธิ์ในพันธบัตรของผู้ถึงแก่กรรม ย่อมตกเป็นของทายาทหรือผู้รับมรดกตามพินัยกรรม และเป็นไปตามส่วนของตนที่ลงทุนไว้ โดยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่สามารถทราบข้อเท็จจริง จึงถือว่าต่างคนมีส่วนเท่า ๆ กัน และผู้มีสิทธิในพันธบัตรส่วนดังกล่าวจะต้องทำคำร้องขอรับมรดกพันธบัตร ตามระเบียบวิธีปฏิบัติที่ธนาคารกำหนด พร้อมด้วยคำสั่งศาล

แต่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดก อย่างไรก็ตาม ธนาคารผ่อนผันให้สำหรับมรดกพันธบัตรจำนวนเงินต่ำกว่า 100,000 บาท หรือมรดกดอกเบี้ยพันธบัตรรวมกันต่ำกว่า 10,000 บาท ซึ่งผู้รับมรดกไม่มีคำสั่งศาลมาแสดง ดังนี้

1) กรณีจำนวนเงินต้นต่ำกว่า 100,000 บาท และดอกเบี้ยรวมกันต่ำกว่า 10,000 บาท ให้ผู้รับมรดกแสดงหลักฐาน คือ พินัยกรรม (ถ้ามี) ใบมรณะบัตร หลักฐานแสดงตัวของผู้รับมรดก บัญชีเครือญาติ และหนังสือสละสิทธิของทายาทกรณีไม่มีพินัยกรรม พร้อมทั้งวางหลักทรัพย์เป็นประกัน หรือให้ธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นที่พอใจของธนาคารแห่งประเทศไทยมาค้ำประกันการรับมรดก

2) กรณีเงินต้นต่ำกว่า 20,000 บาท การค้ำประกันอนุโลมให้บุคคลที่มีฐานะดีและเป็นที่น่าเชื่อถือได้

นอกจากนี้ การซื้อพันธบัตรเพื่อถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันนั้น การแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายในทรัพย์สินของตนเองย่อมทำได้ด้วยคำสั่งสุดท้ายกำหนดไว้ในพินัยกรรมซึ่งต้องทำตามแบบที่ระบุไว้ในกฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1646 - 1648) หากประสงค์จะให้กรรมสิทธิ์ในพันธบัตรตกเป็นของกันและกัน โดยไม่ให้ทายาทของฝ่ายผู้ตายมาเกี่ยวข้อง ให้แต่ละฝ่ายยกพันธบัตรส่วนของตนให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง และมอบพินัยกรรมให้แก่กันเก็บไว้

ธนาคารแห่งประเทศไทยจะไม่รับฝากพินัยกรรม เพราะไม่สามารถทราบว่าเป็นเวลาข้างหน้า พินัยกรรมฉบับนั้นจะเป็นฉบับสุดท้ายหรือไม่ ถ้าหากผู้เขียนพินัยกรรมเกิดเปลี่ยนแปลงเขียนฉบับใหม่แล้วไม่แจ้งให้ธนาคารทราบ ธนาคารจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ หากกระทำไปตามพินัยกรรมฉบับเดิม

นอกจากนี้ ถ้าผู้ถือกรรมสิทธิ์ในพันธบัตรถึงแก่กรรมโดยไม่มีทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรม มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1753 ว่าด้วยมรดกที่ไม่มีผู้รับ) และในทางปฏิบัติพันธบัตรที่ครบกำหนดไถ่ถอนแล้ว 10 ปี นับแต่วันไถ่ถอน ดอกเบี้ยพันธบัตรที่ถึงกำหนดจ่ายรวม 5 ปี นับแต่วันถึงกำหนดจ่าย หากไม่มีผู้ใดมาขอรับเงิน ธนาคารจะรวบรวมนำส่งคืนกระทรวงการคลัง

7.2.2 กรรมสิทธิ์ของผู้เยาว์

พันธบัตรที่จดทะเบียนกรรมสิทธิ์ในนามผู้เยาว์ ผู้เยาว์มีกรรมสิทธิ์ในพันธบัตรทันที แต่การทำนิติกรรมเกี่ยวกับพันธบัตรต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน จนกว่าผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะ คือ มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ หรือ ทำการสมรสเมื่ออายุ 17 ปีบริบูรณ์

การลงชื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่เป็นผู้เยาว์ ให้จัดชื่อผู้เยาว์พร้อมผู้ปกครอง ดังนี้ ตัวอย่างเช่น "ด.ช. ก. โดย นาย ข. ผู้ปกครอง" เมื่อเจ้าของพันธบัตรที่เป็นผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะแล้ว ให้ยื่นคำร้องแจ้งบรรลุนิติภาวะต่อธนาคารพร้อมหลักฐานดังนี้คือ บัตรประจำตัวทะเบียนสำมะโนครัว และพันธบัตร เพื่อให้ธนาคารตัดชื่อผู้ปกครองออกไป

อนึ่ง ความสามารถของผู้เยาว์ในการทำนิติกรรมใด ๆ กำหนดไว้ด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 24 - มาตรา 25 กล่าวคือ ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน บรรดาการใด ๆ อันผู้เยาว์ได้ทำลงโดยปราศจากความยินยอม เช่นว่านี้ท่านว่าเป็นโมฆะ เว้นแต่ที่จะกล่าวต่อไปนี้คือ

- 1) ทำการใด ๆ เพื่อจะได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง หรือเป็นการเพื่อให้หลุดพ้นจากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง
- 2) ทำการใด ๆ ที่เป็นการต้องทำเอง เฉพาะตัว
- 3) ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการสมแก่ฐานะานุรูปแห่งตน และเป็นการอันจำเป็น เพื่อเลี้ยงชีพตามสมควร

ถ้าผู้เยาว์ยังไม่บรรลุนิติภาวะมาขอซื้อพันธบัตร โดยไม่ได้รับความยินยอมก่อนจากผู้ปกครอง หากผู้ปกครองเห็นด้วย การซื้อพันธบัตรก็สำเร็จไป แต่ด้านธนาคารก็จะขอทราบว่าเป็นผู้ปกครอง เพื่อจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ตามหลักเกณฑ์ (ด.ช. ก. โดย นาย ข. ผู้ปกครอง) ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์จากผู้ซื้อเอง เพราะในระหว่างที่พันธบัตรยังไม่ครบกำหนด และผู้เยาว์ยังไม่บรรลุนิติภาวะ หากเกิดความต้องการใช้เงิน แล้วนำพันธบัตรมาขาย หรือ โอน เปลี่ยนเจ้าของ

7.3 วิธีการขายคืนก่อนครบกำหนด

การสร้างสภาพคล่องให้แก่พันธบัตร คือ ผู้ถือสามารถนำพันธบัตรไปขายคืนก่อนครบกำหนดได้ เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เงิน โดยธนาคารแห่งประเทศไทยจะทำหน้าที่รับซื้อคืนพันธบัตรแทนกระทรวงการคลัง โดยหักส่วนลดตามอัตราที่กำหนดไว้ ส่วนลดนี้คำนวณได้จากการเปรียบเทียบกับผลประโยชน์สุทธิ ที่ได้รับจากการฝากเงินประเภทออมทรัพย์ ที่ธนาคารพาณิชย์ในระยะเวลาต่างๆ เช่น 6 เดือน 1 ปี ฯลฯ ทั้งนี้ผลตอบแทนจากพันธบัตรได้รับสุทธิสูงกว่าไม่เกินร้อยละ 1 ของดอกเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์

ตัวอย่างวิธีการคำนวณราคาขายคืนพันธบัตร

ถ้าเจ้าของพันธบัตรนำพันธบัตรเงินกู้ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2532 ชนิดดอกเบี้ยร้อยละ 8.0 ราคา 1,000 บาท ซึ่งซื้อไว้เมื่อ 15 มกราคม 2532 มาขายคืนธนาคารแห่งประเทศไทย วันที่ 15 มกราคม 2533 พันธบัตรดังกล่าวถือไว้ครบ 1 ปีพอดี จึงถูกหักส่วนลดร้อยละ 1 ต่อปี

$$\begin{aligned} \text{ส่วนลดทั้งสิ้น} &= \text{ต้นเงิน} \times \text{อัตราส่วนลด} \times \text{จำนวนปีที่ถือ} \\ &= 1,000 \times 1/100 \times 1 \\ &= 10 \text{ บาท} \end{aligned}$$

ดอกเบี้ยค้างรับ (กำหนดจ่ายครั้งสุดท้ายในวันที่ 20 สิงหาคม 2532)

$$\begin{aligned} 20 \text{ สิงหาคม } 2532 - 14 \text{ มกราคม } 2533 &= 148 \text{ วัน} \\ &= \text{ต้นเงิน} \times \text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{จำนวนวัน} \\ &= 1,000 \times 8/100 \times 148/365 \\ &= 32.44 \text{ บาท} \end{aligned}$$

เพราะฉะนั้น จำนวนเงินที่ผู้ขายได้รับ

$$\begin{aligned} &= \text{ราคาที่ตราไว้} - \text{ส่วนลด} \times \text{ดอกเบี้ยค้างรับ} \\ &= 1,000 - 10 \times 32.44 \\ &= 1,022.44 \end{aligned}$$

ในกรณีที่ผู้ถือพันธบัตร ประสงค์จะขายคืนพันธบัตรให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ให้กรอกรายการในหนังสือขายคืนพันธบัตร พร้อมกับส่งมอบพันธบัตร ในกรณีที่เจ้าของพันธบัตรขายพันธบัตรให้แก่ผู้อื่น ให้กรอกรายการในหนังสือขอโอนกรรมสิทธิ์ในพันธบัตร

โดยที่พันธบัตรรัฐบาลที่ออกจำหน่ายเป็นหน่วยๆ ละ 100 บาท หรือ 1,000 บาท ตามแต่ชนิดของพันธบัตร คือ พันธบัตรเงินกู้หน่วยละ 100 บาท พันธบัตรลงทุนหน่วยละ 1,000 บาท จะออกพันธบัตรเป็นกี่ฉบับก็ได้ ถ้าจำนวนเงินไม่ต่ำกว่าค่าของหน่วย 100 บาท หรือ 1,000 บาท แล้วแต่ชนิดที่มีผู้ขอซื้อ เช่น มีผู้ขอซื้อพันธบัตรเงินกู้ 1 ฉบับ จำนวนเงิน 1,000 บาท (หน่วยละ 100 บาท 10 หน่วย) ต่อมาภายหลังต้องการเปลี่ยนจาก 1 ฉบับ เป็น 2 ฉบับ โดยแยกจำนวนหน่วย แต่ยอดรวม 10 หน่วย เท่าเดิม จำนวนเงิน 2 ฉบับ รวมกัน 1,000 บาท สามารถทำได้โดยเจ้าของพันธบัตรแจ้งความจำนงต่อธนาคารเป็นหนังสือ หรือจากตัวอย่างข้างต้น ถ้าเดิมออกเป็น 2 ฉบับ ต่อมาประสงค์จะรวมกันเป็นฉบับเดียวก็ทำได้ ทั้งนี้ เลขที่พันธบัตรต้องเรียงเลขคี่ และวันที่ซื้อวันเดียวกันด้วย

7.4 การไถ่ถอนคืนเงิน

พันธบัตรแต่ละรุ่นนั้น กระทรวงการคลังจะกำหนดเวลาชำระคืนเงินไว้ด้วย เช่น กำหนดว่าจะชำระคืนเงินกู้คืนภายใน 5 ปี นับแต่วันเริ่มจำหน่าย หรือบางทีเรียกว่า พันธบัตรอายุ 5 ปี ส่วนพันธบัตรชนิดดอกเบีย้มีกำหนดชำระคืนเงินพร้อมกับดอกเบีย้เมื่อครบกำหนด 5 ปีเช่นกัน

ในการไถ่ถอนคืนพันธบัตรเมื่อครบกำหนด กระทรวงการคลังจะประกาศกำหนดวันชำระคืนตัวเงินกู้ในราชกิจจานุเบกษา และธนาคารจะได้มีหนังสือแจ้งการไถ่ถอนคืนพันธบัตรให้เจ้าของพันธบัตรทราบล่วงหน้าประมาณ 1 เดือน หนังสือดังกล่าวแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับวันไถ่ถอน สถานที่ยื่นขอรับคืนเงิน วิธีปฏิบัติในการยื่นคำขอรับคืนเงิน การขอรับคืนเงินมี 3 กรณี คือ ไปรับเช็คเอง หรือมอบอำนาจให้ผู้อื่นยื่นรับแทน ให้นำเงินเข้าบัญชีเงินฝากธนาคาร หรือจะซื้อพันธบัตรใหม่ เจ้าของพันธบัตรจะต้องกรอกรายการใบคำขอรับคืนเงิน พร้อมแนบพันธบัตรส่งผ่านผู้แทนธนาคารโดยเร็ว เมื่อธนาคารได้รับเอกสารหลักฐานครบถ้วนถูกต้องแล้ว จะส่งเช็คค่าคืนเงินลงวันที่ที่ครบกำหนด (เช็คลงวันที่ล่วงหน้า) มาให้

นอกจากจะมีการชำระคืนเงินกู้เมื่อถึงกำหนดเวลาไถ่ถอนแล้ว กระทรวงการคลังยังอาจชำระคืนเงินกู้ทั้งหมดหรือบางส่วนก่อนถึงกำหนดได้ หากเห็นสมควร และในกรณีชำระคืนเงินกู้แต่บางส่วนจะกระทำโดยวิธีจับสลาก

กรณีที่เป็นการขายคืนพันธบัตรก่อนครบกำหนดไถ่ถอน เจ้าของพันธบัตรจะได้รับเงินตามระยะเวลาการส่งทางไปรษณีย์จากจังหวัดไปธนาคาร และจากธนาคารกลับมาจังหวัดโดยปกติ เมื่อธนาคารได้รับเอกสารหลักฐานจากผู้แทนธนาคารและตรวจสอบถูกต้องแล้ว จะรับ

ดำเนินการทันที ถึงแม้ว่าการที่รัฐบาลนำพันธบัตรออกจำหน่าย ก็เนื่องจากรัฐบาลมีความประสงค์ เงินค่าพันธบัตรที่เป็นเงินกู้ระยะยาว เพื่อใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศ จึงต้องการให้ผู้ซื้อถือพันธบัตรจนครบอายุได้ดองก็ตาม แต่ถ้าหากผู้ซื้อมีความจำเป็นต้องใช้เงินก่อนพันธบัตรครบกำหนด ก็สามารถขายให้ธนาคารแห่งประเทศไทย แต่ผู้ดองคืนจะรับเงินจากผู้แทนธนาคารโดยทันทีย่อมไม่ได้ เพราะผู้แทนธนาคารจะต้องส่งพันธบัตรไปตรวจสอบที่ธนาคารแห่งประเทศไทย อันเป็นศูนย์กลางทะเบียนเสียก่อน

การได้ดองหรือการคืนเงินให้แก่เจ้าของพันธบัตรอาจมีปัญหายู้งาย เช่น การส่งหนังสือแจ้งการได้ดองไม่ถึงมือเจ้าของพันธบัตร เพราะย้ายที่อยู่แล้วไม่แจ้งเปลี่ยนแปลงหนังสือแสดงการรับจดบัญชีแสดงกรรมสิทธิ์ในพันธบัตร หรือพันธบัตรที่ต้องส่งคืนก่อนรับคืนเงินหาไม่พบ ไม่แจ้งการเปลี่ยนแปลงผู้มีอำนาจลงนามแทนนิติบุคคล ลายเซ็นที่ได้ให้ไว้เปลี่ยนไป การจัดการมรดกพันธบัตรไม่มีพินัยกรรม เป็นต้น ฉะนั้น หากมีการเปลี่ยนแปลงอย่างใดจำเป็นจะต้องแจ้งให้ธนาคารแห่งประเทศไทยทราบด้วยทุกครั้ง การแจ้งนั้นจะไปด้วยตนเองหรือทำหนังสือแจ้งไปก็ได้

7.5 ภาษีเงินได้จากพันธบัตรรัฐบาล

เดิมเจ้าของพันธบัตร ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้จากดอกเบี้ยพันธบัตร ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 42 (17) และกฎกระทรวงฉบับที่ 137 (พ.ศ. 2518) ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร ส่วนบริษัท ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล เจ้าของพันธบัตรซึ่งเป็นบริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้เฉพาะดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลที่ออกก่อนปี พ.ศ. 2512 ตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นและลดอัตรารัษฎากร ฉบับที่ 30 พ.ศ. 2512 ลงวันที่ 20 มกราคม 2512 หลังจากนั้นต้องเสียภาษีเช่นเดียวกับเงินได้อื่นๆ ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นองค์การของรัฐบาลจึงมีหน้าที่หักภาษีเงินได้ไว้ ณ ที่จ่าย ในอัตราร้อยละ 1 สำหรับดอกเบี้ยพันธบัตรที่จ่ายให้แก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลครั้งหนึ่งๆ ตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไป ภาษีที่หักไว้นี้สามารถนำมาคิดเป็นรายการหัก (credit) ในการคำนวณภาษีเงินได้ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามรอบระยะเวลาบัญชีได้ (ประมวลรัษฎากร มาตรา 69 ทวิ)

ต่อมา กระทรวงการคลังได้ออกพระราชกำหนด ฉบับที่ 14 พ.ศ. 2529 ให้ ดอกเบี้ยพันธบัตร และผลประโยชน์ที่ได้จากการไถ่ถอนพันธบัตร เฉพาะที่ตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าที่ ลงทุนของบุคคลธรรมดา จะต้องเสียภาษีเงินได้ตามมาตรา 40 (4) ก และ ข แห่งประมวล รัชฎาการ

สำหรับเงินได้ที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องมารวมคำนวณภาษีเงินได้ มีดังนี้คือ

1) ดอกเบี้ยพันธบัตรของรัฐบาล เฉพาะส่วนที่ไม่เกินอัตราสูงสุดของอัตรา ดอกเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ มาตรา 42 (17) กฎกระทรวงฉบับที่ 126 (พ.ศ. 2509) ข้อ 2 (7) เพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ 169 (พ.ศ. 2529)

2) ดอกเบี้ยพันธบัตรของรัฐบาลที่กระทรวงการคลังประกาศออกจำหน่ายก่อน วันที่กฎกระทรวงฉบับที่ 169 (พ.ศ. 2529) ใช้นับคือ 1 กุมภาพันธ์ 2529

3) เงินได้จากการไถ่ถอนพันธบัตร ส่วนที่ไม่เกินจำนวนที่คำนวณได้ตามอัตรา ดอกเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดตาม กฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ มาตรา 42 (17) กฎกระทรวงฉบับที่ 126 (พ.ศ. 2509) ข้อ 2 (5) และ (23) เพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ 169 (พ.ศ. 2529) และฉบับ ที่ 174 (พ.ศ. 2530)

สำหรับภาษีเงินได้จากดอกเบี้ยพันธบัตรและผลประโยชน์จากการไถ่ถอนพันธบัตรมี สาระสำคัญดังนี้

1) บุคคลธรรมดาผู้มีเงินได้จากพันธบัตรรัฐบาล รุ่นเก่าที่ออกก่อนวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2529 จะได้รับยกเว้นภาษีดอกเบี้ยพันธบัตร แต่ต้องเสียภาษีเงินได้ของผลประโยชน์ ที่ได้จากการไถ่ถอนพันธบัตร เฉพาะที่ตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน สำหรับพันธบัตรรุ่นใหม่ ที่ออก หลังวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2529 จะต้องเสียภาษีเงินได้ทั้งจากดอกเบี้ยพันธบัตร และเงินได้จากผล ประโยชน์ที่ได้จากการไถ่ถอนพันธบัตร

2) วิธีการคำนวณภาษีจากดอกเบี้ยและผลประโยชน์จากการไถ่ถอนพันธบัตร

ก. เงินได้จากดอกเบี้ยพันธบัตรจะถูกหักภาษีในอัตราร้อยละ 15 เฉพาะ เงินได้ส่วนที่เกินอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ประกาศกำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ และผู้มีเงินได้มีสิทธิเลือกเสียภาษีในอัตรา

ดังกล่าว โดยไม่รวมกับเงินได้ประจำปีก็ได้ เฉพาะระหว่างปี พ.ศ. 2532 - 2534 สำหรับตั้ง
แต่ พ.ศ. 2535 เป็นต้นไป ต้องคำนวณหักตามอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ข. เงินได้จากการโอนพันธบัตรรัฐบาล มีวิธีการคำนวณภาษีที่โอนซื้อขาย
ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและนอกตลาดหลักทรัพย์ฯ แตกต่างกัน กล่าวคือเงินได้จากการ
โอนพันธบัตรในตลาดหลักทรัพย์ฯ ให้คำนวณภาษีร้อยละ 15 ของเงินได้จากการโอนพันธบัตร
เฉพาะส่วนที่เกินจำนวนที่คำนวณได้ตามอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์ ตามระยะเวลาที่
เป็นผู้ทรงพันธบัตรในระหว่างปี พ.ศ. 2532 - 2534 และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 คำนวณภาษีตาม
อัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ส่วนเงินได้จากการโอนพันธบัตรนอกตลาดหลักทรัพย์ฯ จะต้อง
คำนวณภาษีจากเงินได้จำนวนดังกล่าว ตามอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่หากผู้เสียภาษียอม
ให้หักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 จะได้รับยกเว้นไม่ต้องนำเงินได้ดังกล่าวไปรวมคำนวณ
ภาษีเมื่อสิ้นปี เช่นเดียวกับกรณีการโอนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ตัวอย่างวิธีคำนวณภาษีหัก ณ ที่จ่าย (ต้นเงินพันธบัตร 10,000 บาท)

ชนิดจ่ายดอกเบี้ย (อัตราดอกเบี้ย 9.5% จ่ายทุกงวด 6 เดือน)

	%	บาท
ดอกเบี้ยก่อนหักภาษี	9.5	= 475
ยกเว้นส่วนที่ไม่เกินอัตราดอกเบี้ย		
เงินฝากออมทรัพย์สูงสุด	7.25	= 362.5
ส่วนเกินที่ต้องเสียภาษี	2.25	= 112.50
ภาษีหัก ณ ที่จ่าย 15%	0.3375	16.88
ดอกเบี้ยรับสุทธิ	475 - 16.88	= 458.12

หมายเหตุ ภาษีหัก ณ ที่จ่ายตามที่คำนวณข้างต้น ใช้เฉพาะปี พ.ศ. 2532 - 2534
ปี พ.ศ. 2535 คำนวณหักตามอัตราภาษีเงินได้

กรณีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์เปลี่ยนแปลง ภาษีหัก ณ ที่จ่าย
ก็เปลี่ยนแปลงตามด้วย กล่าวคือถูกหักเพิ่มขึ้น ถ้าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ลดลง และถูกหัก
ลดลง ถ้าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์เพิ่มขึ้น

ชนิดทดดอก เบี้ย

โดยที่พันธบัตรครบอายุ 7 ปี 2 เดือน พันปี 2534 ไปได้ ภาษีหัก ณ ที่จ่าย จึง
คำนวณตามอัตราภาษีเงินได้ สมมติว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์เท่ากับ ร้อยละ 7.25 เมื่อ
จ่ายคืนดอกเบี้ย 10,000 บาท พร้อมด้วยต้นเงิน 10,000 บาท

	บาท
ดอกเบี้ยก่อนหักภาษี	10,000
ยกเว้นส่วนที่ไม่เกินอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ (7.25% คำนวณวิธีทบต้นจนถึง 7 ปี 2 เดือน)	<u>6,662</u>
ส่วนเกินที่ต้องเสียภาษี	<u>3,338</u>
ภาษีหัก ณ ที่จ่าย 5%	166.9
ดอกเบี้ยรับสุทธิ	10,000 - 166.9 = 9,833.1

หมายเหตุ ผู้มีเงินได้จากดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลซึ่งถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายไว้แล้ว ยังต้อง
นำเงินได้ดังกล่าว 3,338 บาท ไปรวมคำนวณกับเงินได้อื่นประจำปี และเสียภาษีเงินได้ตาม
อัตราร้อยละ 5 - 55 แล้วแต่เงินได้สุทธิ

อย่างไรก็ดี กฎหมายได้กำหนดไว้แน่นอนว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นไป ผลตอบแทน
จากการลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลจะต้องเสียภาษีในอัตราก้าวหน้าร้อยละ 5-55 ซึ่งเป็นอัตรา
เดียวกับที่ใช้จัดเก็บภาษีจากผลตอบแทนของหลักทรัพย์ทางการเงินอื่นๆ เช่น เงินฝากธนาคาร
พาณิชย์ เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8. หน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยในตลาดแรกของพันธบัตร

8.1 การจัดจำหน่ายพันธบัตรในตลาดแรก

เมื่อกระทรวงการคลังกำหนด จำนวนเงินที่จะกู้ ชนิดของพันธบัตรที่จะออกขาย พร้อมทั้งกำหนดอัตราดอกเบี้ยและกำหนดเวลาชำระคืนแล้ว ก็จะมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการจัดจำหน่าย โดยธนาคารแห่งประเทศไทย จะได้รับค่าธรรมเนียมในอัตรา ดังนี้ คือร้อยละ 0.02 ของมูลค่าพันธบัตรที่ธนาคารแห่งประเทศไทยรับซื้อไว้เอง หรือร้อยละ 0.1 ของมูลค่าพันธบัตรที่จำหน่ายได้ ดังที่ได้กล่าวแล้วนั้น ในการจัดจำหน่ายจะแยกเป็น 3 ทาง คือ

ก. การขายโดยตรงให้สถาบันการเงินต่างๆ ดังนี้ คือ

1) ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งต้องซื้อไว้ตามเงื่อนไขเพื่อสิทธิในการขอเปิดสาขา อัตราร้อยละ 16 ของยอดเงินฝาก และซื้อตามเงื่อนไขเมื่อได้รับอนุญาตให้เปิดสาขาในจำนวนที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด (เป็นการบังคับ)

2) บริษัทเงินทุน ชื่อเพื่อดำรงไว้เป็นส่วนหนึ่งของอัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่อง (liquidity ratio) ซึ่งกำหนดว่าจะต้องเป็นหลักทรัพย์รัฐบาลที่ปลอดภัย ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5.5 ของยอดเงินกู้มาจากประชาชน (ไม่เป็นการบังคับว่าต้องเป็นพันธบัตรทั้งหมด)

3) บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ชื่อเพื่อดำรงไว้เป็นส่วนหนึ่งของสินทรัพย์สภาพคล่อง ซึ่งกำหนดว่าจะต้องเป็นหลักทรัพย์รัฐบาลที่ปลอดภัย ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3.5 ของยอดเงินกู้ยืมมาจากประชาชน (ไม่เป็นการบังคับว่าต้องเป็นพันธบัตรทั้งหมด)

4) บริษัทประกันภัย ชื่อไว้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสินทรัพย์ที่ต้องดำรงเป็นเงินสำรองตามกฎหมาย (ไม่เป็นการบังคับว่าต้องเป็นพันธบัตรทั้งหมด) เช่นเดียวกับบริษัทประกันชีวิต ซึ่งกระทรวงพาณิชย์จะเป็นผู้กำกับดูแลการดำเนินธุรกิจประกันชีวิต ตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2510 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับพันธบัตรรัฐบาลนั้น ได้มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการวางเงินสำรองประกันภัยไว้ว่า บริษัทประกันชีวิตจะต้องนำเงินสดหรือหลักทรัพย์ต่างๆ เช่น พันธบัตรรัฐบาลไทย พันธบัตรรัฐวิสาหกิจที่กระทรวงการคลังค้ำประกัน และอื่น ๆ มาวางไว้กับนายทะเบียนประกันชีวิต เป็นจำนวนร้อยละ 25 ของเงินสำรองประกันภัย (หลักเกณฑ์นี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 29 เมษายน 2526 เป็นต้นมา) และยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการลงทุนของบริษัทประกันชีวิต โดยให้ถือพันธบัตรรัฐบาล และพันธบัตรที่กระทรวงการคลังค้ำประกัน ได้สูงสุดร้อยละ 25 ของสินทรัพย์ทั้งหมด

ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินดังกล่าวข้างต้น คือ บริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ที่ต้องซื้อไว้ตามเงื่อนไขที่กำหนดนั้น จะแจ้งจำนวนพันธบัตรลงทุน อายุ 10 ปี ที่ต้องการมายังส่วนพันธบัตร ฝ่ายเงินฝากและพันธบัตร ธนาคารแห่งประเทศไทย และจะได้รับการจัดสรรขายให้ตามเงื่อนไขที่ต้องดำรงไว้ ส่วนบริษัทประกันภัยและบริษัทประกันชีวิต นั้น สำนักงานประกันภัย กระทรวงพาณิชย์จะแจ้งล่วงหน้ามายังส่วนพันธบัตรว่า มีบริษัทประกันภัยและบริษัทประกันชีวิตใดบ้าง ที่ประสงค์จะซื้อพันธบัตรเป็นสินทรัพย์ที่ต้องดำรงเป็นเงินสดสำรองตามกฎหมาย เงินสำรองประกันภัย เพื่อทางธนาคารแห่งประเทศไทยจะได้จัดสรรพันธบัตรลงทุนให้ต่อไป (สมบูรณ์ นุกุลกิจ, สัมภาษณ์)

ข. การขายเองโดยผ่านสำนักงานใหญ่และสาขา

ประชาชนทั่วไปและองค์การมูลนิธิเพื่อการกุศล สามารถมาติดต่อซื้อพันธบัตรเงินกู้ชนิดจ่ายดอกเบี้ยทุกงวด 6 เดือน และชนิดจ่ายดอกเบี้ยทบต้นได้จากธนาคารแห่งประเทศไทยโดยตรง ณ ที่ทำการของธนาคารรวม และตัวแทนจำหน่ายได้ที่

- ส่วนพันธบัตร ฝ่ายเงินฝากและพันธบัตร ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ บางขุนพรหม โทร. 2823322 ต่อ 2468 และ 2469 หรือโทร. 2827134
- ส่วนเงินฝาก สุรวงศ์ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานสุรวงศ์ โทร. 2361611
- ส่วนธุรกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคใต้ หาดใหญ่ สงขลา
- ส่วนธุรกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ ลำปาง
- ส่วนธุรกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอนแก่น
- คลังจังหวัดและคลังอำเภอ
- ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่ง
- ธนาคารออมสินทุกแห่ง หรือที่สำนักงานใหญ่ โทร. 2790585
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรทุกแห่ง หรือที่สำนักงานใหญ่ โทร. 2800108 ต่อ 2115

หรือสิ่งซื้อทางไปรษณีย์ (เช็คส่งจ่ายธนาคารแห่งประเทศไทย โดยให้เรียกเก็บเงินจากธนาคารพาณิชย์ในเขตกรุงเทพมหานคร หรือธนาคารตั้งจ่ายเขตไปรษณีย์วังเทวะเวสม์ ในนาม "หัวหน้าส่วนพันธบัตร")

ผู้ประสงค์จะซื้อพันธบัตรจะเขียนค่าเสนอซื้อ ถ้าเป็นลูกค้าใหม่ต้องเขียนค่าขอทะเบียนประวัติ (profile) พร้อมแจ้งความจำนงว่าจะซื้อพันธบัตรเพื่อการใด เช่น ค่าประกัน ไฟฟ้า เข้าทำงาน ศาล เป็นต้น ผู้ซื้อที่ชำระค่าพันธบัตรเป็นเงินสด จะรอรับพันธบัตรได้ทันที ถ้าซื้อที่สำนักงานใหญ่บางขุนพรหม และที่สาขาของธนาคารทั้ง 3 แห่ง เพราะการจดทะเบียนกรรมสิทธิ์มีเฉพาะที่ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ บางขุนพรหม และสาขาทั้ง 3 แห่ง เท่านั้น หากซื้อที่สำนักงานสุรวงศ์ จะต้องมารับในวันถัดไปหรือจะให้ส่งทางไปรษณีย์ ก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน ส่วนผู้ที่ชำระเงินด้วยเช็คจะได้รับใบรับชั่วคราวแทนพันธบัตร ซึ่งเมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับเงินตามเช็คจากผู้ซื้อแล้วจึงจะออกพันธบัตรให้ (สมบูรณ์ นุกูลกิจ, สัมภาษณ์)

ค. การฝากขายผ่านสถาบันที่เป็นตัวแทน

ตั้งแต่ปี 2525 - 2528 สถาบันที่เป็นตัวแทนในการจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลให้ธนาคารแห่งประเทศไทย มี 4 สถาบัน คือ ธนาคารอมสิน คลังจังหวัดและคลังอำเภอ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และการสื่อสารแห่งประเทศไทย ในการเป็นตัวแทนนี้สถาบันดังกล่าวได้รับค่าธรรมเนียมในอัตราดังนี้ คือ

- ค่าธรรมเนียมร้อยละ 0.35 ของยอดขาย ถ้าขายยอดขายได้ 10 ล้านบาท หรือสูงกว่า
- ค่าธรรมเนียม 30,000 บาท ถ้าขายยอดขายได้ไม่ถึง 10 ล้านบาท

เนื่องจากการสื่อสารแห่งประเทศไทย มีมูลค่าการจำหน่ายพันธบัตรน้อยมากเพียง 1-3 ล้านบาทต่อปี ธนาคารแห่งประเทศไทย จึงแจ้งยกเลิกการเป็นตัวแทนตั้งแต่ปี 2529 และในปีนี้มีปริมาณการจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลให้แก่ประชาชนมีจำนวนลดลงมาก จำหน่ายได้เพียงประมาณครึ่งหนึ่งของยอดที่จำหน่ายในปี 2528 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้หาวิธีการส่งเสริมการจำหน่ายไปสู่มือประชาชนให้มากขึ้น

การปรึกษาหารือระหว่างผู้แทนของธนาคารพาณิชย์ต่างๆ และธนาคารแห่งประเทศไทยได้เริ่มอย่างจริงจังในปี 2529 เพื่อปรับปรุงระบบการจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลแก่ประชาชน และพัฒนาตลาดแรกของพันธบัตร และผลการประชุมเป็นที่ตกลงกันว่าธนาคารแห่งประเทศไทยจะมอบให้ธนาคารพาณิชย์ที่สนใจรับจัดจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลแก่ประชาชน โดยไม่

บังคับจัดสรรจำนวนเงินหรือโควต้า และยังได้พิจารณาสิ่งจูงใจอื่น เช่น การผ่อนคลายภาระการดำรงหลักทรัพย์ตามเงื่อนไขการเปิดสาขาที่กำหนดไว้ร้อยละ 16 หรือการให้วงเงินสินเชื่อแก่การส่งออกและอุตสาหกรรม แต่จะให้ผลตอบแทนเป็นเงินรางวัลร้อยละ 0.1 ของยอดพันธบัตรที่จำหน่ายได้ แต่โดยเหตุที่ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้แทนจำหน่ายพันธบัตรโดยตรงกระทำไม่ได้ เพราะเป็นธุรกิจหลักทรัพย์ที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 บัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดนอกจากบริษัทหลักทรัพย์ จึงใช้กฎเกณฑ์ว่ากรณีธนาคารพาณิชย์รับซื้อพันธบัตรจากกระทรวงการคลัง และนำไปจำหน่ายต่อประชาชนทั่วไป ดังที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเคยอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์สามารถปฏิบัติได้ตั้งแต่ปลายปี 2526 เป็นต้นมา โดยมีวิธีปฏิบัติดังนี้ คือ

- 1) เมื่อมีผู้ติดต่อขอซื้อพันธบัตรที่ธนาคารพาณิชย์ ให้ธนาคารพาณิชย์ทำคำเสนอขอซื้อพันธบัตรในนามของธนาคารพาณิชย์ พร้อมทั้งทำหนังสือขอโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อพันธบัตร และรับเงินเข้าบัญชีธนาคารพาณิชย์ตามระเบียบปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์นั้น
- 2) ให้ธนาคารพาณิชย์รวบรวมเอกสารจัดส่งให้ธนาคารแห่งประเทศไทย พร้อมทั้งเงินค่าพันธบัตรภายในกำหนดเวลาที่ตกลงกัน เพื่อธนาคารแห่งประเทศไทย ดำเนินการออกพันธบัตร
- 3) การคิดดอกเบี้ยพันธบัตร เริ่มตั้งแต่วันที่ผู้ซื้อพันธบัตรได้ชำระเงินให้ธนาคารพาณิชย์
- 4) ธนาคารแห่งประเทศไทยจ่ายเงินรางวัลให้ธนาคารพาณิชย์ที่ช่วยจำหน่ายพันธบัตรปีละ 1 ครั้ง ในอัตราร้อยละ 0.1 ของยอดพันธบัตรที่จำหน่ายในแต่ละปีปฏิทิน
 หนึ่ง สำหรับกำหนดระยะเวลาส่งค่าพันธบัตรที่จำหน่ายได้ให้ธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อโอนเข้ากระทรวงการคลังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะโอนเงินเข้าคลังภายใน 3 วันทำการ กรณีธนาคารพาณิชย์สำนักงานใหญ่เป็นผู้จำหน่ายภายใน 5 วันทำการ กรณีสาขาธนาคารพาณิชย์ในเขตนานาชาติเข้าหักบัญชีให้สำนักหักบัญชี (Clearing house) และภายใน 10 วันทำการ กรณีสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างจังหวัดที่ไม่สามารถนำเช็คเข้าหักบัญชีในสำนักหักบัญชีได้ ทั้งนี้ ธนาคารพาณิชย์ได้มีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายพันธบัตรตั้งแต่เดือนมกราคม 2531 เป็นต้นมา
 ดังนั้นการที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้แทนจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลจึงมีความแตกต่างกับสถาบันอื่นที่เป็นตัวแทนจำหน่ายข้างต้นอยู่บ้าง คือ เมื่อมีผู้ติดต่อขอซื้อพันธบัตรจากสำนักงานธนาคารพาณิชย์และสาขาทั่วประเทศ ธนาคารพาณิชย์จะทำคำเสนอขอซื้อพันธบัตรใน

นามของธนาคารพาณิชย์ พร้อมทั้งทำหนังสือขอโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ขอซื้อพันธบัตร และรับเงินเข้าบัญชีธนาคารพาณิชย์ตามระเบียบปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์นั้น

การส่งมอบเงินค่าพันธบัตรที่จำหน่ายได้ จะดำเนินการเป็นขั้นตอนคือ สาขาธนาคารพาณิชย์นำส่งธนาคารพาณิชย์สำนักงานใหญ่ และสำนักงานใหญ่กับสาขาในเขตกรุงเทพมหานคร นำส่งโดยตรงให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ ให้สำนักงานที่ติดต่อลูกค้า ทำรายงานส่งเงินในวันทำงานถัดไป นับแต่วันที่ทำการหักบัญชีได้เงินเรียบร้อยแล้ว ดังนั้น ในการนี้ ผู้ซื้อจากธนาคารพาณิชย์ก็เช่นเดียวกับผู้ซื้อพันธบัตรที่ซื้อผ่านตัวแทนต่างๆ ของธนาคารแห่งประเทศไทย ผู้ซื้อจะได้รับพันธบัตร ภายหลังจากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับเงินค่าพันธบัตรเรียบร้อยแล้ว โดยผู้ซื้อจะได้พันธบัตรลงวันที่ที่ยื่นคำเสนอขอซื้อในกรณีชำระด้วยเงินสด และลงวันที่ที่เรียกเก็บเงินในกรณีชำระด้วยเช็ค

ส่วนบริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ที่ประสงค์ขอเป็นตัวแทนจำหน่ายพันธบัตร ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อให้สามารถกระทำได้ตามพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 โดยใช้หลักเกณฑ์ปฏิบัติเช่นเดียวกับธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่เป็นตัวแทนจำหน่ายพันธบัตร กล่าวคือ เมื่อมีผู้ติดต่อขอซื้อพันธบัตรรัฐบาลที่บริษัทการเงินเหล่านี้ ให้ผู้ซื้อทำคำเสนอขอซื้อพันธบัตรโดยตรงได้ คาดว่าภายหลังจากพิจารณาในรายละเอียดแล้ว คงจะสามารถดำเนินการได้ในปลายปี 2532 นี้ อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาในตลาดแรกของพันธบัตรยิ่งขึ้น

8.2 สภาพการจำหน่ายพันธบัตรในตลาดแรก

8.2.1 ในระยะ 5-6 ปีที่ผ่านมา การจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลของปีงบประมาณ 2525-2528 จำแนกตามสถาบันที่ขาย (ตารางที่ 8) ปรากฏว่า สัดส่วนที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจำหน่ายเองสูงถึงร้อยละ 96 - 98 ในจำนวนนี้เป็นยอดที่จำหน่ายให้กับธนาคารพาณิชย์ร้อยละ 42-43 ยกเว้นปี 2526 ที่สูงถึงร้อยละ 58 และเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 62-66 ในปี 2529-2531 ส่วนยอดที่ธนาคารแห่งประเทศไทยรับซื้อไว้เองนั้น มีแนวโน้มลดลงตามลำดับจากร้อยละ 31 ในปี 2525 เป็นร้อยละ 19 ในปี 2526-2527 และร้อยละ 16 ในปี 2529 และเหลือเพียงร้อยละ 6 ในปี 2530-2531 ของยอดพันธบัตรที่ออกจำหน่ายทั้งหมด (ตารางที่ 9) ส่วนการขายผ่านตัวแทน ผู้รับฝากขายทั้ง 4 สถาบัน อันได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การสื่อสารแห่งประเทศไทย คลังจังหวัดและคลังอำเภอ

ตารางที่ 8

พันธบัตรรัฐบาลที่จำหน่ายในตลาดแรกจำแนกตามสถาบันที่ขาย

ปี งบประมาณ	ยอดรวม ล้านบาท (100%)	ธนาคารแห่งประเทศไทย		ธนาคารพาณิชย์		ธนาคารออมสิน		ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร		คลังจังหวัดและ คลังอำเภอ		การสื่อสาร แห่งประเทศไทย	
		ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%
2525	21,828.85	21,012.02	96.26	-	-	469.28	2.15	24.40	0.11	321.40	1.47	1.75	0.01
2526	26,582.05	25,694.90	96.66	-	-	480.73	1.81	19.19	0.07	384.60	1.45	2.63	0.01
2527	22,100.00	21,405.54	96.89	-	-	314.25	1.42	15.75	0.07	363.10	1.64	1.36	0.01
2528	35,800.00	34,746.00	97.06	-	-	430.10	1.20	19.90	0.05	602.10	1.68	1.90	0.01
2529	32,000.00	31,418.90	98.18	-	-	152.30	0.48	9.90	0.03	418.90	1.31	*	
2530	29,000.00	28,332.50	97.70	-	-	215.40	0.74	7.20	0.03	444.90	1.53		
2531	26,660.00	25,050.00	93.96	818.10	3.07	291.80	1.09	4.00	0.02	496.10	1.86		

* ธนาคารแห่งประเทศไทย ออกยกเลิกเป็นต้นแต่เพราะจำหน่ายได้ไม่ถึง 10 ล้านบาทต่อปี
 ที่มา : หน่วยงานจำหน่าย ส่วนพันธบัตร ฝ่ายเงินฝากและพันธบัตร ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 9

พันธบัตรรัฐบาลแยกประเภทตามผู้ซื้อแต่ละปี

ปี งบประมาณ	ยอดรวม ล้านบาท (100%)	ธนาคารแห่งประเทศไทย		ธนาคารพาณิชย์		บริษัทประกันภัย		บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์		ทางศูนย์กลางการค้าอื่น ๆ		รัฐวิสาหกิจ		อื่น ๆ		บุคคลทั่วไป	
		ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%
2521.	13,724.06	8,581.24	62.53	4,165.77	30.35	113.00	0.82	405.30	2.95	6.66	0.05	194.86	1.42	5.42	0.04	251.81	1.84
2522	10,928.89	7,577.63	69.34	2,107.06	19.28	35.93	0.33	503.18	4.60	7.75	0.07	120.69	1.10	31.69	0.29	544.96	4.99
2523	13,100.00	3,866.76	29.52	6,436.80	49.14	60.70	0.46	902.29	6.89	15.16	0.12	54.08	0.41	73.65	0.56	1,690.56	12.90
2524	12,502.32	8,152.89	65.21	2,633.45	21.06	3.41	0.03	257.99	2.06	14.37	0.11	88.23	0.71	43.28	0.35	1,308.70	10.47
2525	21,828.85	6,841.30	31.34	9,823.83	45.00	15.29	0.07	1,840.95	8.43	11.31	0.05	135.39	0.62	38.34	0.18	3,122.45	14.31
2526	26,582.05	5,110.86	19.23	15,380.62	57.86	266.25	1.00	1,560.28	5.87	28.05	0.11	176.26	0.66	13.75	0.05	4,045.98	15.22
2527	22,100.00	4,387.06	19.85	9,419.91	42.62	103.25	0.47	2,693.98	12.19	39.17	0.18	75.57	0.34	54.74	0.25	5,326.32	24.10
2528	35,800.00	4,189.85	11.70	15,414.20	43.06	9.59	0.03	9,034.93	25.24	57.77	0.16	30.40	0.08	60.08	0.17	7,003.18	19.56
2529	32,000.00	5,006.03	15.64	19,774.45	61.79	542.66	1.70	2,252.70	7.04	306.21	0.96	217.13	0.68	59.71	0.19	3,841.11	12.00
2530	29,000.00	1,875.99	6.47	19,156.19	66.06	324.87	1.12	1,358.63	4.68	84.17	0.29	346.63	1.20	43.54	0.15	5,809.98	20.03
2531	26,660.00	1,627.65	6.11	16,642.05	62.42	85.82	0.32	1,575.20	5.91	85.19	0.32	157.85	0.59	41.65	0.16	6,444.59	24.17

ที่มา : หน่วยการคลัง ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในระหว่างปี 2525-2528 จำหน่ายรวมกันได้เพียงร้อยละ 3 - 4 ของยอดขายทั้งหมด นับว่าอยู่ในระดับต่ำมาก เมื่อเทียบกับยอดพันธบัตรที่ซื้อโดยบุคคลธรรมดา ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 12 - 24 ของพันธบัตรที่จำหน่ายได้ทั้งหมด (ตารางที่ 9)

8.2.2 สาเหตุที่ปริมาณการจำหน่ายพันธบัตรให้กับประชาชนในตลาดแรกทั้งที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจำหน่ายเอง และตัวแทน คือ ธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และคลังจังหวัดและคลังอำเภอ ในปี 2529 ลดลงทุกแห่ง เหลือเพียง 3,841 ล้านบาท เทียบกับปี 2528 ที่จำหน่ายได้สูงถึง 7,003 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 45.15 นั้น เนื่องจากกระทรวงการคลังได้ประกาศเก็บภาษีเงินได้ดอกเบียพันธบัตร หัก ณ ที่จ่ายร้อยละ 15 ของจำนวนส่วนเกินอัตราดอกเบียเงินฝากออมทรัพย์ (ร้อยละ 8.5) ตั้งแต่วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2529 และปรับ เปลี่ยนเป็นร้อยละ 7.25 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2529 เป็นต้นมา การประกาศหักภาษีดอกเบียเงินได้ดอกเบียพันธบัตร ณ ที่จ่ายนี้ โดยแท้จริงแล้วผลประโยชน์ที่ได้รับสุทธิ (net yield) จะสูงกว่า แต่ก็ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่า ผลประโยชน์ที่ได้รับลดลงกว่าการฝากประจำกับธนาคารพาณิชย์ ถึงแม้ว่าจากการคำนวณเปรียบเทียบพันธบัตรเงินกู้ อายุ 5 ปี กับเงินฝากธนาคารพาณิชย์ อายุ 1 ปี ผลตอบแทนสุทธิของดอกเบียพันธบัตรรัฐบาลจะสูงกว่าก็ตาม ดังนั้นในระหว่างปี 2529 และ 2530 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้หาวิธีการที่จะพัฒนาตลาดพันธบัตรอย่างมาก และในที่สุดเมื่อเดือนมกราคม 2531 กระทรวงการคลังก็ได้อนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์เข้ามาเป็นผู้แทนของธนาคารแห่งประเทศไทยในการจำหน่ายพันธบัตรในตลาดแรก แต่มูลค่าการขายของธนาคารพาณิชย์ ปี 2531 ในฐานะเป็นผู้แทนยังมีเพียง 818 ล้านบาท หรือร้อยละ 3 ของยอดรวมเท่านั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยและสาขายังเป็นผู้จำหน่ายที่สำคัญของตลาดแรก คือ 25,050 ล้านบาท หรือร้อยละ 93.96 ของยอดรวมทั้งหมด 26,660 ล้านบาท

8.2.3 เมื่อสิ้นเดือนมกราคม 2531 พันธบัตรรัฐบาลคงค้างที่อยู่ในมือของผู้ซื้อทั้งพันธบัตรเงินกู้และพันธบัตรลงทุน มียอดสุทธิ 213,058.6 ล้านบาท (ตารางที่ 10) ธนาคารพาณิชย์มีสัดส่วนการถือพันธบัตรรัฐบาลรายใหญ่ที่สุด มีมูลค่าถึง 125,294.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 58.81 ของมูลค่าพันธบัตรทั้งหมด รองลงมาคือ ธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ถือไว้เป็นมูลค่า 32,100.3 ล้านบาท หรือร้อยละ 15.07 การถือครองพันธบัตรของบุคคลทั่วไปมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 13.07 น้อยกว่าการถือของธนาคารแห่งประเทศไทยเพียง 4,257.4 ล้านบาท ทั้งนี้ เพราะในปี 2531 กระทรวงการคลังได้ไถ่ถอนพันธบัตรรัฐบาลก่อนกำหนดจากธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นมูลค่าสูงถึง 28,207.78 ล้านบาท สำหรับบริษัทการเงิน คือ บริษัทเงินทุนและ

ตารางที่ 10

ยอดพันธบัตรรัฐบาลคงค้าง แยกตามประเภทผู้ถือ
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2531

หน่วย : ล้านบาท

ผู้ซื้อ/ผู้ถือ	มูลค่าพันธบัตรที่ถือ	
	(ล้านบาท)	%
ธนาคารแห่งประเทศไทย	32,100.3	15.07
ธนาคารพาณิชย์	125,294.0	58.81
บริษัทการเงิน	19,559.0	9.18
ธนาคารออมสิน	2,824.7	1.32
บริษัทประกันภัย	2,186.4	1.03
ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ	1,737.0	0.81
บุคคลทั่วไป	27,842.9	13.07
บริษัทและห้างหุ้นส่วน	1,093.9	0.51
วัด สมาคม มูลนิธิ	420.4	0.20
ยอดรวม	213,058.6	100.00

ที่มา : หน่วยการคลัง ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักทรัพย์และบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ มีสัดส่วนเป็นลำดับที่สี่ คือร้อยละ 9 หรือมีพันธบัตรอยู่ใน
ครอบครอง 20,000 ล้านบาท ส่วนผู้ถือพันธบัตรอื่นๆ มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.2 - 1.0 เท่านั้น
(ตารางที่ 10)

8.2.4 เมื่อพิจารณาจากสถิติมูลค่าของพันธบัตรที่ออกจำหน่ายในแต่ละปี ตั้งแต่ปี 2521
เป็นต้นมา (ตารางที่ 9) ปรากฏว่าธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเคยเป็นผู้ซื้อรายสำคัญที่สุด มี
สัดส่วนการซื้อสูงสุดถึงร้อยละ 70 ในปี 2522 ได้มีแนวโน้มของการเข้าไปซื้อพันธบัตรลดลงตาม
ลำดับ คือ ลดลงเหลือร้อยละ 65 และร้อยละ 31 ในปี 2524 และปี 2525 และในปี 2530 -
2531 ธนาคารแห่งประเทศไทยซื้อพันธบัตรรัฐบาลเพียง 1,876.0 และ 1,627.6 ล้านบาท
ตามลำดับ หรือประมาณร้อยละ 6 ของยอดจำหน่ายพันธบัตรทั้งหมดเท่านั้น ธนาคารพาณิชย์ซึ่งเคย
ซื้อพันธบัตรเพียงร้อยละ 30 ในปี 2521 ได้ซื้อเพิ่มสูงขึ้น ในปี 2525-2528 และเพิ่มสูงขึ้นมาก
ในปี 2529 - 2531 เฉลี่ยปีละ 18,000 - 19,000 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 63 ของ
ยอดที่จำหน่าย และเป็นผู้ซื้อที่สำคัญในปัจจุบัน เทียบกับบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ ที่เคยซื้อสูง
ถึงร้อยละ 25 ในปี 2528 แต่ในปี 2529-2531 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 5-7 เท่านั้น สำหรับ
บุคคลทั่วไปหรือผู้ออมรายย่อยนั้น เมื่อปี 2521 ได้ซื้อพันธบัตรเพียง 252 ล้านบาท หรือร้อยละ 2
ของยอดจำหน่าย แต่มีแนวโน้มของการซื้อเพิ่มสูงขึ้นทุกปี

ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นผู้บริหารจัดการจำหน่ายพันธบัตรในตลาดแรกได้
เพิ่มมาตรการต่างๆ เพื่อพัฒนาและขยายมูลค่าการจำหน่ายด้วยการลดอายุพันธบัตร การ
ประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์ และเพิ่มแหล่งจำหน่ายตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา ทำให้ยอดจำหน่ายให้
แก่ประชาชนในปี 2525 เพิ่มขึ้นเป็น 3,186 ล้านบาท เทียบกับ 1,362 ล้านบาทในปี 2524
หรือเพิ่มขึ้นถึงกว่า 2 เท่าตัว ทั้งนี้เนื่องมาจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ได้ให้ข้อ
เสนอแนะว่าการพัฒนาการจำหน่ายพันธบัตรควรขยายไปยังผู้ออมรายย่อย และประชาชนทั่วไป
ให้มากขึ้น แทนผู้ซื้อรายเดิม คือ ธนาคารออมสิน ธนาคารพาณิชย์ และธนาคารแห่งประเทศไทย
โดยเฉพาะการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องรับประกันการจำหน่าย และต้องรับซื้อพันธบัตรที่
เหลือจากการจำหน่ายทั้งหมดไว้ เท่ากับเป็นการเพิ่มปริมาณเงินในระบบ ทำให้มีผลกระทบต่อ
ระบบเศรษฐกิจได้ หรือถึงแม้ว่าธนาคารพาณิชย์หรือธนาคารออมสินจะเป็นผู้รับซื้อไว้ ก็จะไม่เป็น
การพัฒนาตลาดพันธบัตรเท่ากับประชาชนและผู้ซื้อรายย่อยที่มุ่งเก็บออม เนื่องจากธนาคารพาณิชย์
และธนาคารออมสินมีต้นทุนในการดำเนินงาน การที่นำเงินฝากของประชาชนมาลงทุนระยะยาว
จะมีผลกระทบต่อภาระหนี้ต่อการดำเนินงาน เพราะวัตถุประสงค์ของธนาคารพาณิชย์และธนาคาร

ออมสิน คือ การระดมเงินฝากและการปล่อยเงินกู้ โดยการเคลื่อนไหวของดอกเบี้ยรับและดอกเบี้ยจ่ายจะเป็นไปตามภาวะเศรษฐกิจ แต่ดอกเบี้ยพันธบัตรลงทุนรัฐบาลที่ถือไว้จะมีอัตราคงที่ (ไพโรจน์ ทิพย์โกสัย : สัมภาษณ์)

ในปี 2527 ประชาชนทั่วไปได้ซื้อพันธบัตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 24 ของมูลค่าพันธบัตรที่ออกจำหน่าย แต่เมื่อมีการเก็บภาษีเงินได้ของดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลในปี 2529 ยอดการจำหน่ายให้แก่ประชาชนในปี 2529 ลดต่ำลงจากปี 2528 เกือบครึ่งหนึ่ง คือจากร้อยละ 20 ของยอดขายเหลือเพียงร้อยละ 12 เท่านั้น แต่เมื่อเป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่า อัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลมีได้น้อยไปกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำของธนาคารพาณิชย์ หลังจากหักภาษีที่จ่ายแล้ว ดอกเบี้ยที่ได้รับจากพันธบัตรยังสูงกว่าการฝากประจำระยะ 1 ปี ของธนาคารพาณิชย์ จึงทำให้ประชาชนหันกลับมาซื้อพันธบัตรรัฐบาลเพิ่มขึ้นในปี 2530-2531 เป็นมูลค่าถึง 5,800 - 6,500 ล้านบาท หรือร้อยละ 20 - 24 ของยอดจำหน่ายทั้งหมด

เป็นที่คาดหมายว่าในระยะต่อไปถ้าหากทางการยังมึนนโยบายที่จะให้อัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลทัดเทียมและไม่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำระยะ 1 ปี ของธนาคารพาณิชย์แล้ว การระดมเงินออมจากประชาชนด้วยการจำหน่ายพันธบัตรคงจะขยายตัวยิ่งขึ้น และมูลค่าของสัดส่วนการซื้อพันธบัตรของประชาชนในตลาดแรกคงจะอยู่ในระดับร้อยละ 25 ของยอดพันธบัตรที่นำออกจำหน่ายทั้งหมด

สรุป

ในบทนี้ได้กล่าวถึงกฎหมายที่ให้อำนาจในการออกพันธบัตรรัฐบาล โดยกระทรวงการคลังสามารถกู้เงินได้ตามความจำเป็น ไม่เกินร้อยละ 20 ของจำนวนเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปี และงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม หรือของจำนวนเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณที่ล่วงมาแล้ว กับอีกร้อยละ 80 ของงบประมาณรายจ่ายที่ตั้งไว้สำหรับชำระคืนเงินกู้ขั้นตอนการดำเนินการเกี่ยวกับเงินกู้ภายในประเทศ ขั้นตอนการออกและจำหน่ายพันธบัตร โดยธนาคารแห่งประเทศไทยและตัวแทนจำหน่าย ประเภทของพันธบัตรที่ออกจำหน่าย วิธีการซื้อพันธบัตรและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ผู้ทรงกรรมสิทธิ์ในพันธบัตรได้รับ และสภาพการจัดจำหน่ายพันธบัตรในตลาดแรกของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ขายโดยตรงให้กับสถาบันการเงินต่างๆ การขายเองโดยผ่านสำนักงานใหญ่และสาขา และการขายผ่านสถาบันที่เป็นตัวแทน ตลอดจนการ

วิเคราะห์ถึงมูลค่าของพันธบัตรที่จำหน่ายได้จำแนกตามสถาบันที่ขาย และตามประเภทผู้ซื้อตั้งแต่ปี 2521 จนถึงปี 2531 เพื่อให้ทราบถึงการบริหารและการดำเนินงานในตลาดแรกของพันธบัตร และในบทต่อไปจะได้กล่าวถึงการบริหารงานพันธบัตรในตลาดรอง

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย